

minibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in caelis est. Patrem iterum repetit, vt nouerint filij, plus placere debere patri, quam cuiusq; alij homini: patrisq; supremam gloriam refert dicens: qui in caelis est: vt bonafacientes, plus complacere velimus tate maiestati, & propter tanti Dei amorem vacare bonis operibus, quam propter aliquam creaturam, quantuncumq; illa sit admirabilis & excellens. Nam quemadmodum si presente rege, & tota procerum regni sui caterua, & etiam adstante agricola rustico, miles strenuus in inimicum irrueret, magnaue agilitate huc atq; illuc diceret: & intentata voce proclamans se non propter regem, non propter nobiles regni, sed propter illum rusticum talia agere: reuera non tantum ullum a rege praemium consequeretur, verum etiam irrideret, & ab omnibus nullius momenti homo reputatus, extra consortium nobilium exterminaretur. Ita qui astante deo & tota caelesti curia, dum operatur, quodcumq; bonum, siue se abstinet a quocumq; malo, id propter rusticum mundum facit, nullum a deo opt. max. consequitur praemium: quinimo irridetur, & extra consortium filiorum dei exterminatur. Mirabiliter autem dominus in tribus operibus poenitentiae exemplum ponit, eleemosyna, oratione, & ieiunio: ne frustra his intenti (quibus alias peccatis debita exoluuntur poenae, redimuntur cruciatus, si ad Deum ipsum referantur) cum propter homines fiunt, & merito careant, & eadem qua fiunt vanitate euanescant. Nullum subterfugium hoc in loco relictum est Lutheranis, quominus confusionem euadant, audientes dominum eleemosynam, orationem, & ieiunium approbantem, & qua facienda sint intentione dirigentem. Coartantur siquidem a duobus in praedictorum scilicet approbatione, tum etiam in operum bonorum praecipuo de facienda eleemosyna, de oratione, de ieiunio celebrando. Signantur igitur tria poenitentiae & satisfactionis opera, & constituitur, quae initianda, & quae sunt intentione firmenda. Te autem faciente eleemosynam, noli tuba canere, vt hypocritae in synagogis & vicis, sed nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Tanta a laude hominum intentione remota agantur, vt ipsa sinistra man, ignoret, quid dextera largiatur, vt soli deo placere studeas, prout superius dixerat: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt glorificent patrem vestrum: videntes opera vestra bona, propter ipsum deum, & non alia intentione facta. Vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Itaque quantuncumq; possumus nostra opera bona ab ipsis oculis hominum subtrahamus. Cum autem talis se offerret occasio, quod necesse sit in publico fieri opus bonum: veluti si infirmum iacentem in via, vel a latronibus semimortuum reperiatis proximam, in solum Deum dirigatur intentio tua, & propter eius amorem facias opus necessarium publicum, totusq; animus in deum feratur, quatenus nesciat sinistra tua inter homines, quod facit dextera tua propter deum. sic erit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, Quod autem dominus eleemosynam facientibus, & orantibus, & ieiunantibus, vt ab hominibus collaudentur ait: receperunt mercedem suam. Hoc est: alia non retribuetur eisdem merces, quippe quam desiderauerunt iam sunt adepti, nempe ab ipsis hominibus collaudari, in precio haberi, sancti reputari. Finem ergo quem concupierunt sunt consecuti: ideoq; mercede contenti sint, propter quam laborauerunt, & stipendium

Contra Luteranos, de operibus poenitentiae, oratione, eleemosyna, & ieiunio.

dio, propter quod bona coram hominibus factitarunt. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Quod autem haec de reeta & secreta cordis intentione in Deum dirigenda sit intelligendum (quoniam aliquando publica est oratio necessaria, sicut cum conuenimus in ecclesiam) opera ipsius redemptoris ostendunt, qui & pernoctasse in oratione dicitur: & in horto orasse coram discipulis, auulsus ab eis quantum iactus est lapidis, ut refert beatus Lucas. Et publice in Cruce pro crucifixoribus orauit, dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Orantes autem, nolite inultum loqui, sicut ethnici faciunt. Putant enim quod in multi loquio suo exaudiantur: Nolite ergo assimilari eis. Hoc est cogitantes quod non exaudiemini, nisi multiplicaueritis verba. Scit enim pater vester quid opus sit vobis, ante qua petatis eum. Cui cum filio domino nostro Iesu Christo, & spiritu sancto est honor, gloria & imperium in aeternum Amen.

TRACTATUS SECVNDVS

In sextum cap. beati Matthaei.

Contra hereticos
Luteros respuentes
vocalem orationem.

Cum de oratione, & de eius intentione, quo dirigenda sit audisset apostoli dominum differentem: refert beatus Lucas. cap. 11. dominum orasse: & ut cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum (nisi bis velis, quod vnus petijt, ceteros postulasse) dñe doce nos orare, quemadmodum Ioannes docuit discipulos suos. Huic interrogationi respondit dñs, quod sequitur. Sic ergo vos orabitis: Pater noster. Aduertendū igitur contra hereticos: quod cum dñs discipulos orare doceret: & inquisitus secundum Lucā, doce nos orare, respondit: Sic vos orabitis: Pater noster: vocale illos oratione docuisse: Qui etiā in horto orans voce, dixit. Pater mi, si possibile est. Oravit quoque in Cruce, ut refert apostolus ad Hebr. cap. 5. Qui in diebus, inquit, carnis suae preces, supplicationesque ad eum, qui possit illū saluū facere a morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Et cap. vltimo, nos docens voce orare, inquit: Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper deo, fructum labiorum confitentium nomini eius. Et hymno dicto, inquit, Marcus ca. 14. exierunt in montem Oliuarum. Et Ecclē. 41. de Dauid: Et stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos, & dedit in celebrationibus decus. In Psal. autem saepe repetitur: Cantate dño. Et, Voce mea ad dñm clamaui. Oremus itaque, mente, oremus & voce. Approbans utique dñs vocalem dei laudem, oris orationem instituit: quae tanto praeceteris excellentior est, quanto ex ore filij dei noscitur instituta. Quis enim patris voluntatem nouit, nisi filius? & filij & spiritus sancti sicut filius, & cui voluerit filius reuelare? Cum igitur vna eadem sit voluntas patris, & filij, & spiritus sancti, illa praeceteris orationem Deo gratā fateatur, quae ore ipsius filij dei discipulis proponitur. Altior ergo praeceteris esse dignoscitur. Quin et efficacior, & deuotior, & impetrator necesse est sit, quae ab ipso dño constituitur. Petrus Chrysologus Rauenn. episcopus, cum de hac ageret, inquit: Hodie quod audituri estis, stupent angeli, miratur caelum, pauet terra, caro non fert, auris non capit, mens non attingit, tota non potest ferre creatura, ego dicere non audeo, tacere non possum. Pater noster. Beatus August. ait: Solent petitori beniuolentiam captare: hic autem dicit

dicitur Pater noster. Beatus Ioā. Chrysoft. inquit, in isto exordio dominus dicendo: Pater noster, reducit nobis in memoriam, quæcunq̄ pro nobis fecit. Et nos dicendo, Pater noster, eadem illi cōmemoramus. Quemadmodum pro nobis carnis adsumpsit naturā, natus, educatus, passusq̄ est: & sacramenta pro nostra salute instituit, quod prædicauit euāgelium, quos sustinuit labores. In memoriam etiam nobis reducit, cuius filij effecti sumus per gratiā, credentes in eum: vt non liceat degenerare à tanto patre filium: noscitq̄ ad quam sit adoptatus hereditatem, qui deum patrem vocare præcipitur. Etenim quis auderet tali nomine deum opt. Max. appellare: si à proprio filio, qui est in sinu eius, non sumeret fiduciam eū patrem vocandi? Qui cum tot epitheta in huius orationis exordio p̄mittere posset, veluti: Omnipotēs, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: Creator omniū, qui es in cœlis: Dñe tremende, qui es in cœlis: hoc pietatis, amoris, dulcedinisq̄ nomen præposuit, Pater noster. Sic enim dei viscera ad miserationem propitia, & corda nostra in amorē & obsequiū multo amplius prouocantur. Quis enim patrē appellet: qui non se vinculis innumeris, iugibus & obsequijs astringi cognoscat? Quis patrem cum dicit, nō summā reuerētiam, & obedientiā, patri exhibendam fatetur, eiusque præcepta plurimū obseruanda fore agnoscit? Confidit filius, quidquid iuste postulauerit, non negandum: sic mutuo, dicendo patrem, & deum prouocat ad præstandum, & se incitat ad tanto patri parendū, eiusq̄ voluntatē in omnibus obseruandum. Pater noster, inquit, non pater mi. Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste, dicit qui solus natura est filius, solus ex utero ante luciferum genitus. Pater noster dicimus nos, quoniam oēs per gratiā credentes, in consortium filiorū dei sumus adoptione suscepti. Beatus Ioannes Chrysoft. inquit: dicendo Pater noster, & non pater mi, denotauit charitatē, cōmunia bona querens: vt sciamus, non pro bonis solis orandū, non pro bonis peculiariter tantūmodo postulandū. Cum enim pro multis oramus, pro nobis efficacius impetramus. Charitas enim, quæ nō querit quæ sua sunt, tanto plus proficit, quāto pro pluribus multiplicatur. Reuera cum Salomon in sui regni initio, à domino postularet dicēs. 3. Reg. 3. Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit: & discernere inter bonum & malum. Quis enim potest iudicare populum istum, populum hūc multum? placuit ergo sermo coram domino, quod Salomon rem huiusmodi postulasset. Et dixit dñs Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum: sed postulasti tibi sapientiā ad discernendū iudicium: ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens in tantum, vt nullus ante te similis fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed & hæc quæ non postulasti dedi tibi, diuitias scilicet & gloriam: vt nemo fuerit similis tui in regibus cunctis à retro diebus. Cum ergo postulat bona populo: utilia sibi etiam impetrat, diuitias & magnitudinem. Maxime ergo impetratiua sunt hæc verba: Pater noster: & quæ cor nimis (quod velut cera liquecit) ad misericordiam floctant: dum Deum patrem memorant, & summā præferunt erga illū obedientiam, prout Isaac Gen. 22. ostendit. Cum enim diceret Abrææ: Pater mi, ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit ligna & ignis, vbi est victima holocausti? sicq̄ se alligari & super struem lignorum cōponi permisit. Similiter & Iacob cum à matre suaderetur, vt properaret ad grege, hædumq̄ afferret, vt illa pararet cibos patri suo, vt ab eo in scio pro Esau benedictionem acciperet, respōdit: ne forte pater meus putet me velle sibi illudere, & indu

cat maledictionem in me pro benedictione. Ecce quanto tremore veneratur hoc nomen, pater. Cōqueritur autem dñs per Malachiam prophetam cap. i. de nobis, dicēs: Filius honorat patrem, & seruus dominum suū. Si ego pater, vbi est honor meus? Si autem dominus ego sum, vbi est timor meus, dicit dominus exercitūū. Cum igitur Deus dominus sit & pater, amplius vult a nobis diligi & honorari, quā timeri. Quapropter p̄cipit in orationis exordio, patrem se appellari nostrum. Ferre cum non posset Moyses populi sui ingratiitudinem Deuter. 32. Cælum contestatur & terrā, dicēs: Audite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei. Tunc ad populum, qui deum nec colebat vt patrem, nec timebat vt dñm, cōuersus ait: generatio praua & peruersa, hæcine reddis dño popule stulte & insipiens? nunquid nō ipse est pater tuus qui possedit, & fecit, & creauit te? Si autē Moyses potuisset dicere tunc populo Iudæorum, quod & nos possumus populo Christianorum, multo amplius vtiq; vociferaretur & exclamaret: Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit, fecit, creauit, & in cruce moriens redemit te? hæcine reddis dño, tot irritans iuramentis? tot afficiēs ignominijs & blasphemijs? tot cupiditatibus & seditatibus odijque p̄cepta eius confringens? Vide quid ipse dicat: Vos filij, vos amici, vos pro quibus, tot probra: tot irrisiones, tot flagella, demiq; horredum Crucis supplicium sustinui. Vos inquā sic orabitis: Pater noster, quoniam ego pater vester sum, pater meus pater vester est. Orabitis igitur pater noster: vt recordemini, quæ & quanta pro vobis feci. & quæ vos cum sitis filij facere decet: cui cū patre & spiritu sancto est honor, gloria & imperium in æternum Amen.

TRACTATUS TERTIVS

In sextum cap. beati Matthæi.

Qui es in cælis. Proposito pater noster in orationis vocalis initio: de quo patre nobis p̄dixit, explicat dicēs: Qui es in cælis. Cælum & terram ego impleo, dicit dominus: & cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorū. Esa. 66 Dicit autem cum vbiq; sit: Qui es in cælis: quomā in cælo, & seipsum cuiusmodi sit, & maiestate gloriæ suæ ostendit cōmunicatq; beatis: pariterq; nobis, quo tēdere debemus, insinuet. Genus enim non per creationem, atq; per regenerationē de cælo trahimus: inq; cælestē patriam veluti manu ducimur per sacramenta: quousq; euacuetur quod ex parte est, & proueniat quod perfectum est: fideiq; sacræ visio diuina succedat, beatæ sp̄i cōsecutio: & charitatis perfectæ dei finitio retribuatur. Oportet igitur, qui patrē habere in cælis dicimur, omni virtute conari, ad illam peruenire patriā, in qua pater noster habitare dicitur: vt assistētes tanti patris conspectu, paterni simus hæreditatis cōsortes. Cæterum studeamus admodum cælestium ciuium mores, linguam, vestes componere. Sic enim nouimus facere, viros prudentes: qui cum in exteris nationes, veluti in Italiam, Germaniam, aliāue prouinciam sint migraturi, & illuc per aliquod annos cōmoraturi, linguam illius gentis indefesso labore scire festināt, vestes ad morem patriæ aptant, & reliqua necessaria diligenter comparant. Nos igitur cum sumus filij patris in cælis habitantis: linguam, mores, vestes, & cætera secundū cælestem patriam p̄paremus: & ad morē cælestium ciuium cōcor des, puri, sine auaritia, sine dolo hic vitam degamus: in dei laudibus linguam exerceamus, & in gratiarū actione

continuo persistamus: vt tandem ad patrem, qui in cœlis est, felices filij perueniamus. Quod dominus in Abrae exemplo prenotauit, dicens Gen. 15. Postquã enim illi præcepit Gen. cap. 12. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam demonstrauero tibi: duxit eum foras, & ait illi: Suspice cœlum, & numera stellas eius, si potes: sic erit semen tuum. Credidit Abraã Deo, & reputatum est illi ad iustitiã. Ecce iubetur Abraã suspicere in cœlũ, cum semẽ illi promitteretur: vt se & semen eius per gratiã & charitatem credentes, ciues se sciant futuros patrie cœlestis, & filios heredes regni patris, qui est in cœlis. Diximus autem per charitatẽ credentes saluari, ad denotandum morẽ sacræ scripturæ. Vt quotiẽs fidem audieris, & iustificantẽ, prout hic: Credidit Abraã Deo, & reputatum est illi ad iustitiã: & viam semper intelligas fidem, per charitatem operantem. Suscepta enim est ab omnibus dialecticis regula: quod analogum per se sumptum stat pro insigniori significato. Exempli gratia: homo dicitur de mortuo, picto, & viuo. Quod si dicas alicui, hominem occurrisse tibi in via: non sanẽ intelliget mortuum, nec in tabula pictum, sed hominem viuum tibi occurrisse, illico assentiet. Ita vero cum sit fides mortua, quæ sine charitatis operibus retinetur à malis: & viua quæ cũ charitate & bonis operibus possidetur à bonis: cum tu audis fidem, illã intellige, quæ per charitatem viua & bonis operibus, tenetur à fidei Abraam, retinetur à veris Christianis, respuitur à pessimis Iudeis. Sed de hoc copiosius disputabimus, cum annuente Deo ad 16. ca. beati Matt. & vltimũ beati Marci deuenierimus. Aspice igitur in cœlũ, tu qui egressus es de terra tua, terrena despiciens: & animaduerte, quod tibi à Christo domino proponitur in principio orationis, quam tibi corde & voce offerendam tradidit, dicens: Pater noster qui es in cœlis. Cum igitur audis Qui es in cœlis, non tantum te illuc ascensurum cogites, verum & tanti patris & Dei nostri omnipotentiam considera: quoniã excelsus dominus, & humilia respicit: & alta à longe cognoscit. Potens es domine, inquit, David psal. 88. & veritas tua in circuitu tuo: tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum, in brachio virtutis tuæ: disperdisti inimicos tuos. Tui sunt cœli, & tua est terra: orbem terrarum & plenitudinem eius tu fundasti, aquilonẽ & mare tu creasti: Thabor & Hermõ in nomine tuo exultabunt, tuum brachiũ cum potẽtia. Etenim vides quãta potẽtia pater tuus qui in cœlis est, polleat: nã quidquid mouetur, & est, nutu moderatur suo. Igitur festinemus ad tantum accedere patrẽ: conemur summo studio eius adimplere præcepta: ne nos beatissimæ visionis suæ tanquam indignos reijciat. Quod autem dicitur Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: existimo eo prophætatum, quod in monte Thabor transfiguratus est dominus, vbi & vox patris intonuit. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Mons autem Hermon, ex vno latere ad Iordanis ripã est constitutus: vbi baptizato domino, similis etiam vox audita est à beato Ioanne baptista, & ab ipso domino Iesu Christo: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. In nomine igitur eius scilicet vnigeniti filij Dei, Thabor & Hermõ exultauerunt. Dei enim virtus est Christus, & potentia. Proinde timeamus omnipotentem, super omnia diligamus benignissimum patrem, tantis nos beneficijs afficientẽ. Filij enim patris diuitis & potentis, nimium studet eius parere mandatis, & in omnibus se præptos obsequijs exhibere: ne forte iratus pater illum à tantis bonis excludat.

Fidẽ quotiẽs
audis, viã nõ
cesse est intel
ligas.

Quo

Quinimo affectus plurimis obedientie operibus, illum non tantum heredem, verum etiam in principia bonorum partem heredem instituat. Pater enim illius filij, qui bona paterna dissi-
 sipasse traditur in euangelio: alteri eius filio frangi, redeunti de agro, ac domum nolenti ingredi
 pre tristitia, eo quod audisset patrem letantem & conuiuium facientem pro reuersione fi-
 lij per diti, ait: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. Oportuit autem gaudere, quon-
 niam hic frater tuus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est, Luc. 15. Ecce que
 admodum dicitur filio, qui nunquam ab obedientia excidit patris: Omnia mea tua sunt, quasi illi
 iam in voto prehereditasset, & per diti filio proposuisset: quamuis & peccatricem sobole
 conuersam recepit, & filij reuersione letatus est. Nunquam ergo a mente decedat: Pater no-
 ster quies in celis. Sic enim fiet, ut qui tantum patrem, & huc in celis esse, in initio domi-
 nicæ orationis dicimus & fatemur, tales nos illi exhibeamus filios, quales ipse habere expe-
 tit: ut ab eius hereditate nullatenus excludamur: cui cum filio, & spiritu sancto est honor,
 gloria & imperium in æternum Amen.

TRACTATUS QVARTVS

In sextum cap. beati Matthæi.

Sanctificetur nomen tuum. Prima hæc petitio est, quam dominus præcepit po-
 stulari: atque in capite ponitur, tanquam præcipua omnium, & ad gloriam summi dei atque
 nostrum profectum maxime necessaria. Quod autem nomen hoc sit, quod tantopere po-
 stulandum est sanctificari, nunc est indagandum: cum in diuina hac obsecratione haud di-
 stinguatur. Obscurè enim dicitur: Sanctificetur nomen tuum, celans quod nomē hoc sit,
 quod petimus sanctificari. Esaias. 41. cap. ait: Ego dñs, hoc est nomen meū, & gloriam meā
 alteri non dabo, & laudem meā sculptilibus. Quod autem dicit, alteri non dabo, filium exci-
 pit. Pro eo enim dictum est alteri: & non, nulli dabo, ut inuauat filio dari: alteri scilicet, præ-
 ter quam tibi. De quo in initio eiusdem capituli dixerat: Ecce puer meus electus, quem elegi,
 complacuit sibi in illo anima mea. In quem locum beatus Hieronymus ait: Sacre scripturæ
 proprietate uehementer admiror: omnes enim trāstulerunt verbū, haberi, id est, alteri, quā
 tibi filio equidē. Nam si uellet oēs excludere & filiū, nō diceret alteri, sed nulli. Legimus
 etiā Gen. 32. cum luctaretur angelus cū Iacob, & eum superare nō posset, id est, nollet (nā
 posset utiq; superare) percussit femur eius, & claudicabat Iacob. Quo designatur, Iudæos
 eum Christo luctantes, percussos in neruo, usq; in hodiernum diem claudicare: quousque ad
 impleatur illud uaticiniū, Esai. 10. (quod etiam refert beatus apostol. Paulus ad Ro. cap.
 9. & 11.) Si fuerit numerus Israel tanquam arena maris reliquæ saluæ fient. Quod Da-
 uid explicat, dicens: Conuertentur ad uesperam, & famem patientur ut canes, & circuibūt
 ciuitatem, Psal. 58. Timens enim ualde Iacob Esau, munera præmisit, & cum iam prope
 esset, adorauit septies pronus in terram. Mirabile gestum. Nonne Iacob tu benedictus a pa-
 tre, & potioribus bonis dotatus, cui inter cetera corde præfago a patre Isaac dicitur: Esto
 dñs fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ, cur igitur times Esau fra-
 trem tuū? & ante illum septies incuruaris? Iā designabat Iacob quod dictū fuerat a patre
 fratri suo Esau: Tempus enim ueniet, cum excutias & soluas iugum eius de cernicibus
 tuis:

Gentiū fides,
 & Iudæorum
 reprobatio p-
 figurantur in
 Iacob & Esau,
 & Noc filijs.

tuis: quoniam scilicet quo tempore suscepit Christus gentilitatem, repudiati Iudæi sunt. Idem quoque presignauit Noë, Gen. cap. 9. cum dicit de Iaphet, de quo orta est gentilitas: Dilatet dominus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem: de quo originem traxerunt Iudæi. Quod tempus concupiscens Dauid Psal. 107. & prescens hoc in aduentu Christi futurum: In Idumæam, inquit, extendam calciamentum meum: mihi alienigenæ amici facti sunt: quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vsque in Idumæam? Et alibi precebat hoc, dicens Psal. 136. Memor esto domine filiorum Edon in die Hierusalem: cum scilicet veneris in Hierusalem ad Iudæos, memor esto filiorum Edon, filiorum Esau recordare gentium. In ea utique lucta, quam superius referebam, cum Iacob ab angelo rogaretur: Dimitte me, aurora est, Christo dicenti Iudæis: Ego sum lux mundi, quid me queritis interficere? Locutus Iacob ait: Dic mihi nomen tuum. Quod & dixerunt Iudæi: Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Cui angelus: Cur queris nomen meum, quod est mirabile? Moyses autem dum ad Pharaonem iturus esset, nomen domini mittentis quæsiuit dicens, Exod. 3. Ecce ego vadam ad filios Israel, & dicam eis: Deus patrum nostrorum misit me ad vos: Si dixerit mihi, quod est nomen eius, quid dicam eis? Dixit dominus ad Moysen: Ego sum, qui sum. Sic dices filiis Israel: Qui est misit me ad vos. Inscribitur enim ab Hebræis Ieouat, quod Exo. 6. dicitur Adonai: ne nomen ineffabile denotantes, proprietates diuinæ essentiae nominaretur: quod Græci τελεαγγελος dicunt, hoc est, quatuor litterarum nomen. Dauid autem de hoc nomine sanctificando, non tamen quale nomen sit, nominando dicit: Deus in nomine tuo saluum me fac. Et iterum: Hincurribus, & hi in equis: nos autem in nomine dei nostri inuocabimus. Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus. Et alibi: Laudate pueri dominum, laudate nomen domini. Et iterum: Sanctum & terribile nomen eius: Laudate nomen dñi, laudate serui dominum: Psallite nomini eius quoniam suauis. Et sacratissima virgo huius nominis meminit in illo suo cantico dicens: Fecit mihi magna, qui potes est: & sanctum nomen eius. Nemo tamen, quod est hoc nomen: nomen inquam, hoc sanctum, suauis, terribile & admirabile in vniuersa terra, dicere est ausus. Celatum utique est, & quatuor signatū litteris. Hoc deus, Ioā. 17. dicit se manifestasse hominibus: Pater, inquit, manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Nomen autem quod manifestasse refert in sacro euangelio, nomen est vnius essentiae, & trium personarum, quod dominus noster semper sine principio, & absque fine, a nullo dependens, per se est. Et cum sit in essentia vnus trinus in personis: hoc nomen est ineffabile, nomen quod Dei filius mundo manifestauit, dicens: Ego & pater vnus sumus Ioā. 10. Pater in me manēs, ipse facit opera, Io. 14. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est, Ioā. 10. Si autem non facio opera patris mei nolite credere, si autem facio opera patris mei operibus credite: vt sciatis & credatis quia pater in me est, & ego in patre, Ioā. 10. Ad cæcum autem à natiuitate, cui visum dominus donauit, Ioan. 9. cum dominus diceret: Tu credis in filium dei? Cæcus respondit: Et quis est domine, vt credam in eum? Et dominus cæco ait: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. Dicebāt ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Iesus: principium qui & loquor vobis, Ioan. 8. (conuincuntur heretici tantis his testimonijs, dicentes dominum nunquam se manifestis verbis dixisse, esse filium Dei: cum totiens repetit. Ego & pater vnus sumus.

Ego

Dicit dominus
se dei filiū cō-
tra hereticos
quod & sic op-
id est eiusdem
substantiæ.

Spiritus sc̄ti
p̄cessio a pa
tre & filio. Er
go deusest, in
quē desiderat
angelus prof
picere, dicit
beat. Petr.

Ego in patre, & pater in me est. Et cæco: qui loquitur tecum ipse est. De sancto autem spiri
tu ad Nicodemū ait, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introi
re in regnum Dei. Et Ioan. 16. Paraclētus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in
nomine meo: ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcūque dixerō vobis. Ab
viroq̄, autem procedere notatur sanctus spiritus, cum dominus dicit: Quem mittet pater,
Ecce à patre. In nomine meo: ecce à filio p̄cedit. Et ille de meo accipiet, hoc est, à me p̄cedit,
& annunciabit vobis. Et iterum Ioā. 15. Cum venerit paraclētus, quē ego mittam vobis à
patre: ille testimonium perhibebit de me. Dixerat prius: quem mittet pater in nomine meo.
Nunc denotans à se procedere sicut à patre, ait: Quem ego mittam vobis. Ut autem nō se
pararet processione[m] à patre, inquit: Quem ego mittam vobis. Non à me tantū, at qui quē
ego mittam vobis à patre. Tandem Matt. ultimo præcipit discipulis suis dicens: Ite. docete
omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: vbi tribus nomi
natis personis, suisq̄ proprijs nominibus explicatis, vnitatē essentiae manifestē cōfirmat, di
cens: In nomine. Si enim ab essentia diuiderentur personæ, dice[re]t utiq̄, in nominibus. Cū
vero dicit: In nomine, reuera vnum esse deum verū, trinum in personis, vnum in essentia,
benedictissimū in secula, sacrosancto suo ore dominus mundo manifestat, & confirmat. Cæ
terum non prætereundum, quod sancti doctores & alij scholastici, in tertiā sectionem colle
ctoris sententiarum libri. 4. cōmemorant: Quod scilicet in hoc nomine Iesus implicite tota
Trinitas signatur, & inuocatur. Propterea assueverant apostolos (prout legitur Actuum
cap. 21. 8. 10. & 19) in initio germinantis ecclesiæ, baptizasse in nomine domini Iesu, ex
dispensatione speciali, credentes quod tota Trinitas personarum in hoc sacratissimo nomine
Iesus designetur implicite. Quanquā alijs doctissimis viris placuit, id quod legitur: Bap
tizati sunt in nomine Iesu, locis in Actis apostolorū p̄ximē citatis, sic baptizatos: In nomine
patris, & filij eius Iesu Christi domini nostri, & spiritus sancti. Hoc igitur est nomen, quod
est super omne nomē, secundum apostolum, ad Phil. 3. Quoniam in illo tota Trinitas signa
tur in essentiae vnitare. Vnus igitur benedictissimus dñs in essentia, trinus in personis, no
mē est, quod sanctificandū postulamus. Quod utiq̄, bifariā à sanctis nostris doctoribus ex
plicatur. Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuū. Nomen tuū, quod
est, vnus deus pater & filius & spiritus sanctus, sanctificetur: secundū beatū Aug. & bea
tum Thomā ab oībus sanctum cognoscatur & colatur. Sanctū enim secundū beatum Tho.
opusculo. 7. illud est: quod non habet aliquid terrenum admixtum, & in se est firmissimū.
Homines enim, cum habent plurimū terræ mixtū, dum viuunt, sancti dici omnino nō pos
sunt. Habent enim fragile adhuc substantiā, quæ facile ruere potest à virtutis culmine,
quāuis excelso sint in loco collocati. Angeli vero in sui primordio plurimi ceciderūt, quoniā
in se non erant firmissimi: & si nihil terrenū illis inhaeserat. Etenim solus deus firmissimus
est, quippe in se manēs, semper idem ipse est. Firmi sunt & beati, qui in eius visione & frui
tione firmantur. Ille igitur solus firmus in se, ceteri vero in illo firmati. Solus & ipse sanctus
prout in sequētia angelici thematis sacrosancta mater ecclesia concinit, dicens: Quoniam tu
solus sanctus, tu solus dominus, tu solus altissimus. Tu solus sanctus ex te, & solus dominus:
ceteri sancti per te. Per te enim reges regnant, principes imperant, & potentes discernūt
institutum. Nomen ergo tuum, quod nullus egens, neque in alio sine per alium, sed in se san
ctissimū

Etissimū est, sanctificetur. Cognoscatur à se ipso esse sanctissimū, esse independēs, & vnum
 esse in essentia qui alioqui trinus est in personis. colatur & adoretur à Iudæis, paganis, &
 ab omnibus infidelibus. Nec sit super terram homo, quite non agnoscat vnum in trinitate,
 & trinum in vnitare, colat, veneretur, adoret, tua precepta custodiat: & in te per vnicū
 filium tuum dominum nostrum Iesum Christum manēs, & peccatorum per sacramentare
 missionem accipiens, plenus bonis operibus quod de te fide credit, per specie videat in eter-
 num. Beatus autem Cyprianus & Ioan. Chrysost. hanc primā deprecationē alio discurrūt
 sensu, quodāmodo sensui primo simili. Dicunt vtiq; sanctificetur nomen tuū: hoc est, in no-
 bis. Qui enim tale nomen nonimus, sancti in illo sumus. & nomen tantum intra cordis arca-
 nam sanctificetur à nobis. Sancti igitur sumus, quoniam nomen sanctissimū dei patris &
 filij & spiritus sancti cognoscimus vnius substantiæ, essentiæ, voluntatis, potentiæ: iuxta
 illud Leuit. 19. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum dominus deus vester. Tanquam si
 cui habent reconditas sanctas reliquias crucis domini nostri, siue alicuius sancti, diceretur:
 munda reconditoriū illud, in quo reponis reliquias sanctas: nullus sit minutissimus puluis,
 nulla ibi vel modica araneæ fila lateant, rosas & floribus consperge, odoriferum redde sacra-
 rium, in quo talia includuntur. Purget ergo Christianus mentem, cor mundet, anima diuer-
 sis virtutum floribus aspergatur, qui tam ineffabile, sanctum, terribile, & admirabile no-
 men gestat in fronte & corde. nomē, inquam, patris & filij & spiritus sancti, vnius veri
 Dei. sanctificetur igitur nomen tuum, Ab omnibus cognoscatur, colatur, & vene-
 retur. Et nos in ipso sumus sancti, quoniam tam sanctum nobis nomen manifestatum est:
 secundū illud apostoli ad Thessa. 1. cap. 4. Hæc est autem voluntas dei sanctificatio ve-
 stra. In similitudine autem quam proposuimus sanctificationis nostræ, de reliquijs in sacra-
 rio reconditis: libet hic aliquabreuitate verba facere, ne cum in hunc locum aliquis forte Lu-
 theranus incidit, obrectare incipiat, quod plurimū deseramus honoris sanctorū reliquijs.
 Quos profecto, qui habitat in cælis irridebit, & dominus subsannabit eos: & loquetur ad
 eos in ira sua, cum nesciunt quæ loquuntur, nec quæ affirmant. Mandauit Ioseph moriens
 in Ægypto, Gen. ultimo, & adiurauit fratres suos dicens: Dominus visitauit vos: aspor-
 tate ossa mea vobiscum de loco isto. Mandat Ioseph de ossibus suis fratribus, quod non obli-
 uioni tradidit Moyses. Legitur namq; Exo. 13. Cum Moyses ab Ægypto exiret cum filijs
 Israel, tulit quoq; secum ossa Ioseph: eò quod adiurasset filios Israel dicēs: Visitabit vos do-
 minus, afferete ossa mea hinc vobiscum. Veneratur Moyses & filij Israel defuncti Ioseph
 ossa, & Christianus uō venerabitur sanctorū pro Christo occisorū reliquias: siue ligni minu-
 tissimā quauq; particula, in quo Christus dñs humani generis est operatus salutem: quodq;
 sanctissimo suo corpore & sanguine dicatum est, et plus quā margaritis ornatū. Tace, obmu-
 tus hæretice: & tu exosculare & venerare sine cunctatione Christiane scōrū reliquias.
 Quid respondere poteris Lutherane ad summi Dei dispositionem? quoniam in arca illa tā-
 to opere celebrata, nihil aliud quam reliquiæ includebatur. Locus autē ille dicebatur sancta
 sanctorum. Quod si quæras, quid in illa arca includebatur, corpus Christi, aut crux Christi?
 respondet tibi apostolus Paulus ad Heb. 9. Arcā circumtectam vndiq; auro: in qua erat
 vna aurea habens māna, & virga Aaron, quæ fronderat, & tabula testamenti. Videas
 obseruatas reliquias & contectas: sanctaq; sanctorum dictum locum, in quo hæc asseruabā-
 tur.

tur. Attendamus quid ossa sanctorum praestent: quantūq; sunt ubiq; venerāda, ex. 4. Reg. 13. Cum enim quidam sepulchrum effoderent iuxta conditoriū, in quo ossa prophetae Helisai includebantur, ad sepeliendum cuiusdam cadaver: subito cernentes latrunculos ac timore perterriti, cadavere in sepulchrum Helisai proiecto, fugerunt. Cum autem defuncti corpusculum tetigisset Helisai ossa, subito reuixit homo. Tanta sunt virtute ossa sanctorum praedita, quod salutem & vitam eorum contactu dominus concedat: Sic apud Ephesum, dum ibi commoraretur apostolus Paulus, ut legitur Actōrū. 19. virtutes nō modicas faciebat dominus per manum Pauli: ita ut etiam super languidos deferretur à corpore eius sudaria & semicinctia: & recedebant ab eis lāguores, & spiritus nequam egrediebantur. Per vestis Pauli tactum sanantur infirmi, exeunt spiritus nequam: ad tactum ossium Helisai reuixit mortuus. Summo igitur cultu sunt reliquiae obseruandae, vigilantia custodienda animo, deuoto venerandae affectu. Sic enim honorabitur, quē voluerit Christus honorare: cui cum patre & Spiritu sancto est gloria, honor & imperium in aeternū Amen.

TRACTATUS QUINTVS

In sextum cap. beati Matthaei.

ADueniat regnum tuum. Haec est secunda petitio orationis dominicae: supplicatione deuotissima postulans, post nominis domini sanctificationem & manifestationem regni eius aduentum. Ne autem alicui iuxta quorundam haereticorum sententiam in mentem veniat, pro defunctis sanctis exorandum esse, ut intrent in gaudium domini sui: tanquam sint detenti à visione diuina, quousque omnis electorum numerus cōpleatur (Praeuenāq; intelligūt illud Apoc. cap. 6. Vidi sub altare animas intersectorū propter verbū dei, & propter testimonium quod habebant: & clamabant voce magna dicentes: Vsq; quo domine sanctus & verus non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitāt in terra? Et datae sunt illis singulae stolae albae: & dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conferui eorum, & fratres eorum qui interficiendi sunt sicut illi) addit: Fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra. Panem nostrū quotidianum da nobis hodie. Et ceteras postulationes, quae dum peregrinamur domino offeruntur: & quibus non indigemus post mortem. Veruntamen ex ipsis verbis beati Ioannis catholice legētib; & eorum sensum excutientibus, vera expositio patet. Nam cum dicit datas unicuique singulas stolas albas, diuinam in hoc visionem & fruitionē ostendit beatus Ioannes: reliquam vero stolam corporis resuscitati tunc dari, cum omniū fuerit electorum numerus cōpletus. Quod & infra cap. seq. iterum manifestat dicens: Post haec vidi turbā magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum in cōspectu agni, amicti stolis albis: & clamabant voce magna dicētes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronū & agno. Cum enim sint ante thronum Dei, & sint in cōspectu agni, deum utiq; clara visione cōspiciunt: & beata glorificatione fruuntur. Quod & dominus Luc. 22. cap. exp̄sis verbis pollicitus est latroni ad se conuerso dicens: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Nō tempus dilatat: at qui hodie mecum eris in paradiso. Et alibi: quarentibus Saduceis, cuius esset futura vxor in resurrectione, quae septē habuerat viros fratres, respondet: in resurrectione, nec nubet, nec

nubentur: sederunt sicut angeli dei in celo. Angeli autem, dicit infra. 18. cap. semper videt faciem patris mei, qui in caelis est. Semper ergo electi, qui resurrecturi sunt vident, postquam purgati & digni sunt habiti sanctorum consortio, faciem patris qui in caelis est. Et Ioanes. 10. Oves meae vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me: & ego vitam aeternam do eis. Verbum presentis temporis posuit non futuri: ut manifestet, cum e corpore animae iusti egreditur, & omnino peccato careat (alioquin purgatorij igne purgabitur) nulla interposita mora divina frui visione. Quod & apostolus Paulus manifestans, suis verbis ostendit ad Phil. cap. 1. dicens: Coartor autem est duobus desiderium habes dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne necessarium propter vos. Sperabat beatus apostolus Paulus cum dissolueretur a nexibus corporis, sine mora frui Deo: quia propter dicit dissolui, & esse cum Christo. Itaque, cum dominus docet secundam hanc obsecrationem offerri: Adueniat regnum tuum, pro nobis viventibus hoc postulandum palam ostendit. Nam qui defuncti sunt & purgati in purgatorio sine mora, postquam fuerint purificati, Dei beatifica visione in aeternum fruuntur. Adueniat regnum tuum, inquit beatus Aug. & Petrus Chrysologus, hoc est manifestetur hominibus: ut hic tecum regnent per gratiam. Neque enim poterunt regno gloriae perpetuo associari, nisi hic cum Christo regnent per gratiam. Dicimus enim Deum regnare per gratiam in anima, & rursus animam regnare per gratiam in hoc seculo cum Deo. Nam & demonem regnare super iniquos per peccatum dicit scriptura Job 41. cap. Ipse est rex super omnes filios superbiae. Et beatus apost. Paul. ad Ro. 6. inquit. Non enim regnet peccato in vestro mortali corpore. Peccatores igitur hos habet reges, peccatum & diabolus. Regnantque cum rege suo subditi horum iniquorum regum. Adueniat domine in nobis regnum tuum: ut tu in nobis regnes per gratiam, & nos utique tecum conregnemus per idem donum gratiae. Regnum tuum non perturbatur plurimis haeredibus: nec enim potest minui quod est infinitum, & si possideatur a pluribus. Beatus Chrysostomus & Cyprianus alio haec verba deducunt, dicentes. Adueniat regnum tuum, hoc est a regno gloriae tuae nulla rationalis creatura excludatur. Saluentur omnes domine, posteaque nomen tuum sanctissimum illis fuerit notum, atque id ipsum coluerint, & in se sanctificauerint, regni tui participes sint. Nullus qui est anima rationali praeditus pereat. O immensa charitatis postulatio, quae nullum a se excludit, siue sit Iudaeus, siue idolatra, Mahumetanus, aut haereticus. Omnes amplexatur, extensis dilectionis brachijs. Omnibus supernam felicitatem exoptat. Pro omnibus anxia est charitas, neminem vult perire. Hoc est quod exposuit beatus apostolus Paulus. 1. ad Timot. 2. cap. & quasi hanc secundam domini postulationem explanans dicit. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro regibus & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt: ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est, & acceptum coram salvatore nostro deo: qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus et mediator dei et hominum homo Christus Iesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. Ecce enim quibus verbis beatus apost. orationem fieri pro salute omnium commendat: quoniam quidem deus vult omnes saluare, et Christus tradidit seipsum pro omnibus. Quamtu ergo ex parte dei nostri est, sufficenter omnibus salutem per Christum exposuit. Quia autem aeger est accedat, baptizetur, sanetur: qui baptizatus est vitam transigat in omni pietate & castitate.

Hominum peccatorum reges.

Et

Etenim languidus qui non vult medicum aduocare, quin etiã respuit se aduentẽ, nec salutem recipit, nec excusationẽ habet. Propterea dñs sugillans Iudeos, dicebat: Si nõ venissẽ & locutus eis non fuissẽ, peccatũ non haberẽt. Si opera nõ fecissẽ, quæ alius nemo fecit, peccatum nõ haberent: nũc autẽ excusationem non habent de peccato suo. Omnib⁹ igitur thesaurus salutis expositus est. Sacro sancta mater ecclesia omnibus p̃alit aditum, Iudeis, Paganis, Mahumetanis, & hæreticis. Quin & pro omnibus publice preces effundit, in illo sacre commemorationis die, quo saluator brachijs in cruce extẽsis, mundũ reconciliauit patri, secundũ illud verbum apostoli: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. 2. Cor. cap. 5. Adueniat igitur regnum tuũ, ac voce & corde à domino postulemus, ne quis pereat. Quin imo omnes agnita veritate, quæ Christus est, per gloriam ipsius salutem consequi mereantur: cui cũ patre, & spiritu sancto est honor, gloria & imperium in æternum Amẽ.

TRACTATUS SEXTVS.

In sextum cap. beati Matthei.

Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Tertia petitio dominicæ orationis in medio ponitur petitionum, tanq̃ cor in medio corporis viuificãs omnia mēbra. Hæc enim sal est, quo condiendæ sunt cæteræ huius sacratissimæ orationis postulationes, & qua salienda est omnis alia quæcunq̃ precatio. Sic enim dominum ter orasse in agone legimus: Pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Veruntamẽ non quod ego volo, sed quod tu vis. Iterum autem: Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me: sed nõ quod ego volo, sed quod tu. Tertio autem: Pater, si vis trãser calicem istum à me: veruntamen nõ mea voluntas, sed tua fiat. Exemplum autem nobis præbuit dominus: omnem orationem, obsecrationẽ, & postulationem nostram his verbis concludi, hoc claudi sine: fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Propterea scriptum est Nu. 18. Pactum salis est sempiternum coram domino tibi ac filijs tuis. Namq̃ omnis oratio hoc condimento potest offerri domino: fiat voluntas tua. Nõ enim quæ postulo quocunq̃, illud sit, sic volo: tanquã me velim præferre diuinæ tuæ, ò deus meus voluntati. Verũtamen cum ignorem quod mihi vtile, quod tuæ præcipuẽ sit placitum voluntati: cum gratiarum actione petitio mea corã te cum effunditur, nõ quod ego flagito, sed quod tu vis, adimpleatur, vt fiat volũtas tua sicut in cœlo & in terra. Iure autem & dei maxima misericordia hoc nobis præcipitur. Vagantamq̃ voluntas nostra, & per mundi campos fugitiua huc & illuc discurret, nullamq̃ stabilem nouit requiẽ: quam merito Arist. cæcam in regno animæ dixit. Nulla autẽ cæco iustior lex imponitur, quã cum illi præcipitur, ne sine duce discurret, nec sine direttore vagetur. Iustissimẽ igitur cæcæ & volubili voluntati præcipitur, quidquid postulaueris hoc duce dirige, hoc sine conclude: fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra: non quod mea vult voluntas, sed quod tua fiat. Hæc petitio exigit per quam maximas gratiarum actiones Christo domino reddi: quandoquidem sua maxima misericordia voluit ipse director esse cæcorum nostrorum votorum, regulator desideriorum, adimpletor postulationum nostrarum. Quãdo enim præcipit, non nostram sed suam fieri voluntatẽ: quid aliud iubet, quam velle omnia bona, iusta & profutura nobis concedere? cuius voluntas semper recta est & stabilis, te stabile & rectum constituere non dubites: & quidquid hoc pacto discretionis, salis scilicet

impetraueris, tibi non nociturum confide, cum tu non tua velis fieri, atqui domini Dei tui in omnibus adimpleri voluntatem. Quidquid igitur postulaueris: quamuis sit vt nomen Dei ab omnibus agnoscat, & colatur: vt regnum eius omnibus adueniat, & salus eius omnibus pateat, hoc sine memento concludas: Veruntamen domine fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra. Nihil profecto ita valet animam in tranquillitatis portum adducere, quam cum ad hanc virtutem peruenieris, quod a te ipso separatus nihil te aliud sentias velle, praeter quam quod Deo gratum existit. Vt nihil tua sponte velis, totus Deo commissus, totus a Deo pendens, totus de Deo summe confisus. Hoc corde, hoc voce clames, & dicas: Non mea voluntas domine, sed fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra. Tunc enim securus erit, qui talis fuerit: siue ad summam redactus pauperiem, siue ad summum diuitiarum, vel etiam regni euectus fastigium: siue ad subulci depressus statum. Hoc beatus apostolus Paulus nouerat, cum ad Philip. 4. capit. dicebat: Vbiq; & in omnibus constitutus sum & satiari, & esurire, & abundare & penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat. Hoc Iob sustinuit in summa paupertate: hoc contemnit ne superbiret in sublimitate, diues quippe erat inter orientales, cum Deus dixit diabolo: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra: homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo? Cui Deus post summam pauperiem diuitias duplicauit. Hoc confortauit discipulos, cum apud Caesaream non possent beato apostolo Paulo suadere, ne abiret in Hierosolymam: quoniam illi Agabus propheta vincula ibidem parata Dei spiritu praenunciauerat. Actorum. 21. cap. Et cum ei suadere non possemus, qui enim dicentes: domini voluntas fiat. Quid enim aliud sonant verba illa benedictissimae deiparae Mariae. Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum: quam fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra. Ceterum cum ignoremus futura bona & mala nostra, ubi omnia Dei voluntati submittimus, in illum omnium dubiorum nostrorum & incertitudinis nostrae effectum conijcimus. Valde enim ignorantes sumus, & parum nouimus: siquidem tanta est ignorantia nostra, vt nullus sit theologorum, philosophorum, rhetorum, Iurisconsultorum, medicorum, qui mihi de vna perquam breuissima interrogatione respondeat: Quae ero igitur hodie ab vno quoque homine quantum canis, scientia praedito: Quid, obsecro dicas, cras futurum est? Ecce iam totus orbis, huic nescit respondere verbo. Quapropter maxime necessaria nobis haec postulatio est, Domine fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra. Nam quatuor sunt: quibus totus, rotatur & voluitur orbis, & quod tanquam quadriga vehit omnes homines: & de vno quoque horum nihil certum dicere potest omnis homo. Haec sunt, honor, diuitiae, vita, delectatio. Haec rota est omnium viuentium filiorum Adam. Ceterum horum quatuor singula vermẽ suum habent corrodentem radicem. Quemadmodum legimus in libro Ionae prophetae: qui cum bedera ab aestu solis tegetetur, modicus quidam vermiculus corrodens radicem bederam arefecit. Honor detractores habet & inuidos corrodetes, & instabili detrahentes honori, & denigrantes candidae conscientiae viros. Hos veruntamen cominatur beatus apostolus Paulus. 1. Corinth. 10. cap. dicens: Nec murmuraueritis sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Et ad Galat. 5. Si inuicem comeditis, & inuicem mordetis, videte ne ab inuicem consumamini. Hoc dicit Apostolus, ne ab inuicem

Suma est animae quies, nihil velle, quam quod deus vult.

consumamini: quoniam vnus detrahit huic, & hic alteri, vt re vera raro inueniatur, cuius non sit aliquo modo denigrata fama. Cum igitur honor tantis comburatur linguarum flammis: ille qui nihil aliud curat, præterquam in omnibus semper dicere, fiat voluntas tua: infirmus & instabilis mundi conditione, firmus & stabilis permanet in Deo fixus. Vnde Eccles. cap. 27. dicitur: Homo sensatus in sapientia manet sicut sol, nam stultus sicut luna mutatur. Vidi ipse proprijs oculis quosdam aulicos, viuentibus duobus regibus: quorum quidam in prioris regis vita sublimes fuerant, & omni felicitatis mundanæ fastu tumentes: filio vero regnante nimis fuere deiecti & sprete. Ita & qui præcellebant in vita huius postremi regis: eo tandem mortuo, valde de specti ab omnibus & contempti fuere. Vixerat enim vnusquisque eorum secundum desideria sua, non domini Dei sui voluntatem quæsierat: ob idque perinde ac luna mutati sunt. Ceterum quàm incerto fluant meatu diuitiæ, nouimus omnes: nec spiritus sanctus per os David fallere potest cum dicit: Thesaurizat & ignorat cui congregabit ea. Nam ferè semper auari hæredes, prodigi sunt, & dissipatores totius substantiæ, quam miser auarus acquisiuit inique, & in iustè retinuit. Hic igitur vermis auarorum est, scilicet hæres eius. Delectatio autem & vita habet oppositam mortem. 2. Reg. 14. Dixit anus quædam ad David: Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur. Tota igitur rota mundi, currus & auriga eius decedit: honor ab inuidis & detractoribus denigratur: diuitiæ ab hæredibus dissipantur: delectatio & vita à morte perimuntur. Quid igitur aliud poterat sapientius præcipi homini, quàm omnia lubrica, vaga & instabilia, incommutabili Deo fixa voluntate committere: nihilq; honoris, nihil diuitiarum, nihil delectationis & vitæ velle: verum in omnibus semper mente, corde, & voce dicere: fiat voluntas tua, sicut in cælo à beatis, qui nihil volunt præterquàm quod tu domine vis, & in terra pariter impleatur, per te Iesu Christe mundi saluator: Cui cum patre & spiritu sancto, est honor gloria & imperium in æternum Amen.

TRACTATUS SEPTIMVS

In sextum cap. beati Matthæi.

PANEM nostrum supersubstantialem. Lucas. 11. quotidianum, da nobis hodie, Postquam dominus præmisit Deinominis sanctificationem & cultum: regnum suum venire ad nos præcepit optare, atque adeo obsecrationem tertiam summè necessariam de eius adimplerione voluntatis instituit: alimentum corpori necessarium præcepit postulari, dicens: Panem nostrum supersubstantialem & quotidianum da nobis hodie. Quòd autem supersubstantialem dicit beatus Matthæus: & quotidianum beatus Lucas: vtrumque dixisse dominum par est credere. Regula enim est receptissima: cum idem sermo diuersimode traditur à sacris euangelistis, vtrumque dominum repetisse. Prout facile est considerare Lucæ. 11. Cum immundus (inquit) spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa. Matth. capit. 12. dicit, arida. Iterum Lucas: Et cum venerit inuenit eam scopis mundatam. Matthæus verò: Inuenit eam vacantem scopis mundatam & ornatam: Intelligendum ergo est omnia simul domi-

In Græco
ἄκριστον
habet vterq;
euang.

Regulæ con-
cordatiæ Euā-
gelistarum.

num dixisse: *Ambulat per loca inaquosa & arida: & cum venerit inuenit eam vacantem scopis mundatam & ornatam.* Possent & alia plura adduci exempla. Pariter vero de hac petitione existimandum est quod vtrunq; dixerit dominus: *Panem nostrum super substantialem, & quotidianum, da nobis hodie.* Et quidem super substantialis vocatur, quoniam a domino deo largitur: quotidianus vero, quoniam eo quotidie indigemus. Porro Hebræa lingua hic habet *z'gula*: hoc est præcipuum: tanquam nobis maxime necessarium, & ad sustentandam humanam vitam præcipuum alimentum: Græci vero dicunt *εντιοβριου*, hoc est super substantialem, eo quod donat nobis de super substantiam. Nam quantumuis labore agricolæ, vomere profcindat terram, electa semina iaciat: nisi ea deus solis & pluviæ temperie nutriat, ad nihilum redigentur: *Beatus Augustinus, & beatus Thomas* huius petitionis duplicem referunt sensum. Primò enim dicunt panem hunc nostrum quem postulamus nobis quotidie dari, verbum dei esse quo anima vegetatur & nutritur. Porro nimis pura necesse est sit, eius qui verbum Dei audit cordis, intentio: non minus etiam nitidus ipse qui prædicat: nempe vt a se omnino semotus, nihil temporalium quærat, nullam dignitatem, nullum honorem, nihil denique temporalis lucri, neque humanæ laudis ex prædicatione consequi velit. Eaque vnica sit illi intentio, animas Christo lucrari. Tunc si omnino desint vitæ necessaria, dignus est operarius mercede sua: edat & bibat, quæ sunt apud auditores suos, secundum domini mandatum, *Lucæ capit. 10.* Ordinauit dominus, inquit *beatus Paulus. 1. Corinth. 9.* qui euangelium annunciant, de euangelio vivere. Auditores vero non curiositate aliqua ducti, sed vt proficiant, accedant ad verbum Dei audiendum. *Æqualis enim periculi res est: cum & prædicator per dei verbum temporalia quærit, et qui audit nō vt proficiat, sed vt aures delectet.* In corde meo, inquit, *Dauid* abscondi eloquia tua, vt non peccet tibi, non vt delecter in verbo, nec vt aures deliniam verbū, atq; vt non peccem tibi. Hoc igitur studio dei verbum audiendum est, hoc & prædicandum: vt a peccatis & vitijs conuersi, soli Deo placere nitamur, spreto iniquo mundo. Miratur autem dominus mundo per *Amos prophetam. 8. capit.* dicens: *Ecce dies veniunt, dicit dominus, & immittam famem super terram: non famem panis, nec sitim aquæ: sed famem audiendi verbum domini, & commouebuntur à mari vsque ad mare, & circuibunt ab Aquilone vsque ad orientem quæretes verbum domini, nec inuenient.* Alij præcipuum panem dicunt his verbis intelligi diuinissimam Eucharistiam, sacramentum scilicet corporis & sanguinis domini. *Istum diuinissimum panem, inquit beatus August. postulari, cum dicitur: panem nostrum super substantialem, da nobis hodie: tanquam insinuans, quotidie sumendum esse ad animæ refecionem.* Et miratur quod in ecclesijs orientis iam non communicabatur quotidie. *Quamquam & ipse alibi dicit: Quotidie celebrare, nec laudo nec vitupero: omnibus tamen dominicis diebus communicandum exhortor.* At verò alibi dicit: *Accipe quotidie, quod quotidie tibi proderit, sed sic viue vt quotidie merearis accipere.* Etenim sacerdotes quotidie communicantes, purissimā tenentur agere vitam, vt quotidie mereantur accipere. Illis siquidem & *virgini beatissimæ* concessum est corpus domini contrectare, hinc inde voluere. Et illa quidem visibiliter infantem manibus gestans nutrit, lactauitque vberibus sacro: sacerdotes vero inuisibiliter contrectant manibus, consecrant verbo: & inuisibilis visibiliter sumitur, aliena specie suboccultatus, populoque largitur.

Intentio prædicantis & audientis, cuius modi esse debet.

Vita pura celebrantis.

H ij *Quam*

Quanta igitur puritate nitere animum deceat, qui sic deo familiariter conuersatur, ne lingua dicere, nec calamus exprimere valet. Veruntamen tria ingentia mala, ob indebitam corporis domini susceptionem, beatus apostolus Paulus 1. Cor. 11. affirmat. Postquam enim afferuit, corpus & sanguinem domini sub speciebus panis & vini contineri, & præcepit præbere se, hoc est confiteri peccata sua: quisquis vellet edere de pane illo, & bibere de tanto calice, infert: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Plurimi re vera infirmabantur ex indebita sumptione corporis domini. Alij autem imbecilles & languidi reddebantur, alij è vita migrabant. Nec sacerdotes celebrantes indigne, & fideles indigne sumentes, his pœnis non se puniendos existiment: quin dabunt pœnis his acerbiores cû iniquo Iuda in inferno. Beatus August. iterum & beatus Thomas opusc. 7. & beatus Ioan. Chrysof. iam litera huius petitionis propius accedentes, dicunt hanc quartam orationis dominicæ deprecationem de pane corporali vtiq; agere. Voluit enim dominus nos securos de cibo & potu corporali reddere, cum ab ipso potentissimo & ditissimo cõditore nostro hoc postulamus. Diues enim est in misericordia, quippe cuius oculi in pauperem respiciunt. Qui & ipse nullius eget, vt sibi retinere velit: effundetq; abunde necessaria. Proinde animum hominis erigit in veram confidentiã & cognitionem. Scire enim necesse est, Deum optimum maximũ hæc omnia vnicuiq; præstare: & quod solus ipse potens est donare, qui solus potens est creare. Oculi omnium, inquit Dauid, (non tantum hominum, verum iumentorum, volatiliũ, reptiliũ, piscium, & omnium viuẽtium sub cœlo) in te sperant domine: & tu das illis æscam in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione, Psal. 144. Si igitur dominus non se auertit à pullis coruorum inuocantibus eum, nec ab omni animali, quin illis tribuit æscam in tempore opportuno: tu homo hæc audiens, confide in domino: & dic cum Dauid: Deus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit, Psal. 22. Porro dominus passioni proximus. Luc. 22. dicit suis discipulis: Quando misi vos sine pera, & sacculo, & calciamentis: nõ quid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt, nihil. Sic quoq; legimus Danie. cap. 14. Cum inclusus in lacu leonũ retine retur Daniel in Babylone, Abachũ propheta ductus per cincinnũ ab angelo, ei prædium asportauit, quod parauerat suis messoribus. Et Helias. 3. Reg. 17. pascitur à coruo mane & vespere, pane & carnibus. Beatus verò Cyprianus illud Psal. 36. Iunior sui etenim seniu & nõ vidi iustum derelictum, nec semẽ eius quærens panem: de cibario pane exponit, tota die miseretur & commodat: quod enim pro dei honore pauperibus elargitur, hoc deo reddi tur, cui mutuauit. Ab illo ergo postulemus omnia necessaria, & panem supersubstantialẽ & quotidianum, quo quotidie indigemus, recipiemus viuẽ. Quoniam munificentissimus est deus noster, & replet omne animal benedictione. Quod ipse nobis per vnicũ filium suũ dominum nostrum Iesum Christum concedat: qui cum eo & spiritu sancto vniuit, regnat & imperat in æternum. Amen.

Qui pauperibus distribuit

TRACTATUS OCTAVVS

In sextum cap. beati Matthæi.

ET dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Hanc quintam postulationem noluit dominus arbitrio nostro relinquere exponendam: ipse enim eius interpretatus est verum sensum, tanquam

author

author eiusdem obsecrationis. Ait enim post dominice orationis finem: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis pater vester cælestis delicta vestra: quod si non dimiseritis hominibus, nec pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Ita enim interpretanda & exponenda est petitio hæc: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Nullam autem harum postulationum dominus repetiuit, hac tantum excepta. voluit enim arctius hanc memorie nobis infigi, tanquam peccatorum remissionem regulam. Ideo post finitam sacram dominicam orationem iterum repetit, & per se explanat vim huius postulationis, & necessitatem, quasi diceret: Attendite, vigilate, & quod dixi, cum poscitis quid agatis perspicite. Si enim dimiseritis hominibus, quæ in vos peccauerunt: & pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Quod si non dimiseritis hominibus, nec pater cælestis dimittet vobis peccata vestra. Cauti estote, & sic percipite & interpretamini, quod docui orandum: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quæ admodum enim bonus pater filijs præcipit pacem: & eis qui iurgia excitauerunt indignatur: nec illos placide intuetur, amplexatur, & suscipit, quousque in concordiam & amicitiam redeant, & mutuo sibi ignoscant: ita & deus non vult, quæ in illum commissi peccata remittere, nisi tu & fratri te offendenti remittas odium, rancorem, indignationem, furorē, & ultionem abijcias. Cum autem dimisisset Ioseph fratres suos, largitus munera ait, Genes. 45. Ne irascamini in via. Eccles. 28. Remitte proximo tuo peccanti in te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Beatus Ioannes Chrysostomus vehementer in hunc locum miratur, letatur, & vere aureo ore verba exaggerat: eo quod audit ex ore domini peccata ignosci. Si enim dimiseritis, inquit, hominibus: & pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Cæterum id quod notat, merito summa læticia excipiendum venit. Quis enim nuntius, quis iam inter mortuos adnumeratus pater aut frater poterat domum ingredi nostram, quæ tam ingenti gaudio susciperemus, quam hæc verbum domini: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Quod ore proprio dominus interpretatur: Si dimiseritis, inquit, hominibus, & pater cælestis dimittet vobis peccata vestra. Creauit enim vt essent omnia, ait Sapientia cap. 6. sanabiles fecit nationes orbis terrarum. Ergo illud beati Pauli apostoli ad Hebr. cap. 10. ita sanè percipiendum est, cum dicit: Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: sed terribilis quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Non enim accipiendum est, dicere apostolum peccantibus non esse hostiam pro peccatis. Si dimiseritis, inquit, peccata proximis, dimittentur & vobis. Quinimo pœnitentiam agite & appropinquabit regnum cælorum. Et corporis domini sacramentum, qui digne sumit, in Christo manet, & Christus in eo. Et qui manducat hunc panem viuet in æternum. Non relinquitur ergo hostia pro peccatis ijs, qui post acceptam notitiam veritatis aduentus Christi & factus fidelis, abnegat fidem factus apostata: quoniam hostiam pro peccatis, quæ corpus est domini, negat. Hostia legis antiquæ, si Iudæus est, nihil omnino prodest. Sacrificia idolorum, si quis ad idololatriam reuersus est, nulla sunt: nam & ipsum idolum nihil est. Nulla ergo talibus relinquitur hostia pro peccato: sed terribilis iudicij ignis consumptio. Notandum verò est, non dicere apostolum, non relinquitur pœnitentia pro peccatis, sed tantum non relinquitur hostia: id est, non habet hostiam, quæ pro peccato offerre possit: qui negauit Christum

Non relinquitur hostia pro peccatis, quomodo accipitur.

offerre respuit. Vetera sacrificia desierunt esse, idolorum nihil profunt oblationes. Habet tamen apostata, quandiu viuit, pœnitentiam: quam si conuersus amplexus fuerit, iã ab ecclesia susceptus hostiam habet, sacrificium corporis & sanguinis domini, quod offerat pro peccatis. Quod autem super omnia in his verbis domini: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: attendendum existimo, illud est: quod in arbitrio vniuscuiusq; nostrum dominus delictorum remissionem reliquit. Nam si dimisero debitum proximo, iam verbum domini habeo: quo dicam Deo: Domine dimitte mihi peccata mea, sicuti ego dimisi in me peccanti. Quin veluti firmissimũ pignus domino reddam illud, quod ipse ait: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis pater cœlestis delicta vestra. O immensa, o menarrabilis dei nostri charitas. Perpende obsecro: quantum distet, quod tu in deum committis scelus, ab illo quo te offendit peccato conseruus. Tu quidem homo morti obnoxius, scatens miseris, vndique dolore & infirmitate obsessus, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es: at vero Deus infinitus, immensus, omnipotens, creator & redemptor tuus, vsque a deo diligit te & illum, qui in te peccauit: vt in se commissa criminariam velit parcere, dummodo fratri tuo quod in te commisit peccatum ignoscere sis paratus & velis. Dimittet igitur, in summã maiestatem quod patraisti peccatum: quod ratione obiecti eius in quem comittitur, Dei scilicet, habet obiectiuam quandam infinitatem. Si tu dimittis proximo in te commissum scelus, quantumcunque sis, audi ipsum dñm tibi dicentẽ: Puluis es & in puluerẽ reuertes. Et quanq̃ secundũ animæ rationẽ in æternũ viuas, quæ lance quæso adæquare poteris finitã creaturã ad infinitũ Deum? Memineris aut̃ hoc corpusculũ huic vni rei vtile esse: quod probra in illo sustinẽs, & illud pœnitentia macerãs, indulgentiam impetras delictorum. Si enim corpus non esset, quo ieiunium celebrares, cui elemosynã exhiberes, & in te peccanti remitteres, nõ essent profecto martyres, nõ virgines, non vigiliae, non peregrinationes. Ad hæc igitur perferenda, corpus tibi vtile est. Quæ nisi feceris, iam tibi erit inutile, & terræ, quod aiunt, pòdus: quinimo, quod peius est, perditionis causa & instrumentum. Si enim cerneres hominẽ nitido & pingui insidentẽ equo, ipsum vero hominẽ squalidũ & macilentum: nonne miratus accederes, vsque verbis corripes? Cur equum vsque adeo pinguem & nitidum geris o homo, cum ipse macie & squalore ita sis affectus? Ad eundem modum & ei, qui corpori indulget nimium, obijci potest: Cur animam habes debilem & macilentam, peccatisque deformem & conspurcatam: corpus verò cur ita comptum & nitidum? cur illud tot ciborum delicijs & voluptatibus curas, tot monilibus ornas, tot pigmentis componis? Quod vna tantum in re tibi erit vtile: nempe, vt probra sustinens habeas quod dimittas proximo, & remittatur tibi, si quid in summum Deum peccasti, vt in illo ieiunia, flagella & vigilijs exercens per illas pœnas delictorum consequaris veniã & remissionem. Habes enim genua, quæ flectas: manus quas ad Deum tollas: labia & linguã, quibus summã Dei maiestatem & benignitatem exores: & oculos quibus lachrymas fundas, vocem qua dicas: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, per Christum dominum nostrum: cui est honor, gloria & imperium cum patre & Spiritu sancto in æternum Amen.

Corpus ad
quid vtile.

ET ne nos inducas in tentationem. Sexta hæc petitio cum sequenti septima & ultima, liberatione à tentationibus & à malo obsecrat, secundum illud Psal. 90. Ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. Tot enim laqueis dæmon stravit mēdum, atque adeo crebris nos aggreditur tentationibus: tot que ad inuadendum vitur armis, quot habemus in corpore membra: nunc visu, nunc risu, nunc auditu, nunc gustu, alijsq; innumeris modis, quos sequi longissimū sit, iugulat homines. Ingenteis enim machinatur rui nas, ex paruis tentationibus: & tanquam in huiusmodi prælio exercitissimus, minimo aliquando calculos, fortissimā funditus evertit domū. Deo igitur suppliciter & assidue offeramus id quod nunc à domino edocti sumus: Et ne nos inducas in tētationem. Pro cuius per-
 spicaciori explanatione quatuor notanda sunt, quæ breuiter perstringentur: quoniā de his superius iam diffusius diximus, cum in 4. cap. de tentationibus, quibus dæmon in deserto tentauit dominum, ageremus. Illud igitur primum scire conuenit, quod Deus noster ad peccandum neminem tentat. Dens enim, inquit, beatus Iacobus in sua epistola canonica cap. 1. neminem tentat: intentator enim malorum est: Vnusquisq; vero tentatur à concupiscentiā sua abstractus & illectus. Secundo sciendum, quod tribulationibus deus tentat aliquando ad ipsius tentati profectum, & vt mūdo innotescat, qualis sit iustitia præditus is, qui a deo allatam tentationem suffert. Sic Deus tentauit Abraā, vt eius fidem imitaremur, & obedientiā: sic permisit tentari Iob & Tobia, vt eorum nos patientia agnoscerem. Tertio sciēdū, tribulationes tentationes vocari: eo quod cōtingat aliquando tribulatū peccare. Sic dñs dixit Petro, Iacobo & Ioāni, cum adorandū se ab eis aliquantulū semoueret: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Quod iterum ad eos veniens, & dormiētes reperies repetiuit, dicens: Vigilate, quid dormitis? & orate, ne intretis in tentationē. Passionis suæ grauissimā tribulationem, discipulis tentationem fore prædixit: quod & Petro prius significauit, dicens: Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. hoc est, vt vos hinc inde percuteret, & circungyraret & conuolueret: quemadmodum in cribro euoluitur triticū. Ego autem, inquit dominus, rogauit pro te, vt non deficiat fides tua. Veruntamen omnes discipuli aufugerunt, relicto domino, & defecerunt fide, quousque dominus resurrexit, & iterum illos restituit. Quod & facturos prænuñciauit: Omnes vos, inquit, scandalum patiemini in me in nocte ista: scriptum est enim, percutiam pastorem, & dispergetur oues gregis. Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galileam. Quarto aduertendum est, dæmonem nihil posse, nisi Deo secreto suo iudicio permittente: quod manifestissimè in Iob ostendit. Nam cum in illū dæmon ob sanctimoniam magno concitaretur odio, se nihil posse in illū fassus est, dicens deo: Nonne tu vallaisti eum, ac domum eius uniuersam per circuitum: sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Cui rursum dominus: Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tamen in eum non extendas manum tuam. Quando autem voluit percutere illum in corpore, iterum facultatem postulat, dicens: Mitte manum tuam, & tange os eius & carnē. Cui dñs: Ecce, inquit, in manu tua est: veruntamen animā illius serua. Bis permissionem à Deo postulat Satan ad tangendum Iob, tum in substantia, tum & in

carne. Legio etiam dæmonum, cum à domino præciperetur exire de homine, sic ab eo postulat Math. 8. cap. Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis dominus: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos. Colligimus ergo ex præcedentibus adnotatis, deum neminem tentare, ut peccet: permittere tamen aliquando tribulari, & per dæmones tētari bonos occultissimo suo iudicio, ad virtutis culmen: ut Iob, Tobiam, Abraam, & his similes. Alios tentare dicitur, inquit Petrus Chrysologus sermone 67. & 70. cum obstinate euntes ad laqueum abire relinquit, minime obuians. Sunt enim quidam, qui tanto impetu in malum feruntur, ut à domino sepius reuocati, non acquiescant. Sunt qui charitatis vincula omnia soluentes, nolunt à peccatis desistere: quinimo belluino quodam furore insipientes, non cessant peccata accumulare peccatis. Hos autem dominus tentare dicit, dum iam illos fastidians, abire in prauas suas voluntates sinit, iuxta illud Psal. 80. Dimisit eos in desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. Hos ita dimissos apostolus Paulus ad Ro. 1. traditos appellat, dicens: Tradidit illos deus in desideria cordis eorum. Tradidit illos deus in passiones ignominie. Tradidit illos deus in reprobum sensum. Quod et David Psal. 68. alijs verbis significat: Appone, inquit, iniquitatem super iniquitatem illorum, & non intrēt in iustitiam tuam. Ac si dicat, sine illos abire, tentari, & sibi ipsis placere. Hoc ergo est quod oramus. Et ne nos inducas in tentationem, id est, non permittas nos tentari à dæmone: quinimo obuia, tribulationem expelle, reprime dæmonem, siste nos per prauas discurrentes vias: & paterna pietate serua, ne decidamus in cæcæ voluntatis nostræ profundum chaos, & in immensam peccatorum abyssum. Namque te volente, non nocebit dæmon: te cohibente non rapiet: te defendente, non præualebit: te denique reprimete, non detrudet in tartara. Igitur o pater noster, qui es in cælis, & si nos propter multiplicem iniquitatum nostrarum congeriem, debitas meremur luere pœnas, & à te in desideria cordis procurrentes dimitti, tradidit, in reprobum sensum: tu tamen memor vnigeniti filij tui, & acerbissimi illius, quod pro nobis sustulit crucis tormentum, ne nos inducas in tentationem. De ipso siquidem vaticinatus est Esaias cap. 49. Nunquid obliuisci potest mater infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscor tui: in manibus meis descripsi te, muri tui coram oculis meis semper. In manibus enim suis descripsit nos Deus: cum in carne sua sanctissima, tanquam in cedrina tabula, sanguine pro atramento, clavis pro calamo, descripti sumus. Sermones quoque suos concupiscebatur Iob scribi stylo ferreo in plumbi lamina. Verum in debiliore descripti sumus stylo in Christi manibus. Ne ergo nos cum tentatos videris o summe pater à diabolo permittas vinci, & praua nostra voluntate abduci. Quia tu o Deus omnipotens obuia, cohibe: & ne nos inducas in tentationem, per merita passionum vnigeniti filij tui domini nostri Iesu Christi: cui tecum & cum spiritu sancto est honor, gloria & imperium in æternum Amen.

TRACTATUS DECIMVS.

In sextum cap. beati Matthæi.

Sed libera nos à malo Amen. A malo dānationis perpetuæ, à peccato, à dæmone. Hæc enim dicuntur per antonomasiam mala. Vltimum malum est à Deo opt. max. perpetuo separari. Ingens etiam malum peccatum lethale, quo separamur à Deo, quoad usque

rite,

rite, dum vivimus, per pœnitentiam deletur. Est & demō hostis exitialis, qui vt in æternum damnatus est, ita etiam nos ad similem damnationem perferret etat, & omne, quoad potest, procurat malū. Beat. August. & beat. Thomas opusculo. 7. asserunt hęc precationē de demōne intelligendam, cum dicimus: Sed libera nos à malo. Si autem à malo perpetua damnationis intelligatur: quomodo liberamur attendendum fuerit, & breuiter perscrutandum. Io. 8. inquit dominus: Seruus autem non manet in domo in æternum: Filius autē manet in æternū. Si ergo vos filius liberauerit, verē liberi eritis. A libero ergo filio liberamur à malo. Et Ioannis 10. Oues meæ vocem meā audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me: & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum. Christus igitur liberator est, redemptor & saluator noster. Ipse ne dammaremur (vt inquit beatus Petrus, epist. 1. 2. cap.) peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati sumus, iuxta Esaia. 53. cap. vaticinium: Omnes nos quasi oves errauimus: vnusquisq; in viā suam declinauit. & dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrū. Et apostolus ad Colos. 2. Et vos cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, conuiuificauit cū illo: donans vobis omnia delicta, delēs quod aduersum nos erat chi rographū decreti, quod erat contrarium nobis: & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci. Et ad Ro. 8. cap. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit à lege peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suū mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne. Et cap. 6. eiusdem epistolæ ait: Liberati autem a peccato serui facti estis iustitiæ. Et ad Heb. cap. 9. Habētēs itaq; fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi. Et eadē epistola cap. vltimo: Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, inproperium eius portātes. Ecce notat operum pœnaliū exercitium: quoniā Christus passus est. Et beatus Petrus, Acto rū. 15. cum dixisset de gentibus: Fide purificans corda eorum, statim adiunxit: sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari, quē admodum & illi. Per Christū igitur liberatos esse, & per sanguinem eius constat, quod in credentes nos deriuatur per gratiā & sacramenta. Sacramenta enim eius vasa sunt gratiæ. De baptismo dicitur, Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest introire in regnū dei. Et ad Ro. 6. inquit apostolus: An ignoratis fratres, quia quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Et cap. 5. Sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam? Et cap. 6. Quis me liberabit de corpore mortis huius gratia dei per Iesum Christum. Et prima Cor. 15. Gratia dei sum, id quod sum. Et ne longo hoc protrahamus sermone (quoniā deo fauente in primū cap. beati Lucæ latius pertra ctandum est de iustificatione per gratiam, fide supposita, tanquam radice & fundamento: Gratia autem, tanquā iustificationis vera forma, per quam iustificamur, & sine qua quan tamcunq; habeamus fidē non iustificamur) sufficit nūc quod dictū est: & quod dicit beatus apost. ad Ephes. 2. cap. Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suā, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificabit nos Christo: cuius gratia estis saluati. Igitur per Christum de manu inimicorū nostrorū liberati, non dixit in illo credamus tantum. Sed quid sanctus Zacharias pater beati Ioānis baptistæ doceat, aduer-

Voluntas signi & beneplaciti.

Tripliciter liberat Deus a malo.

tam: Seruiamus illi, inquit, in sanctitate & iustitia, omnibus diebus nostris. Gratiam hie & opera bona ostendit, cum dicit, in sanctitate & iustitia. Est enim iustitia virtus, quae omnia in vniuersum opera bona complectitur. Sanctitatem autem per gratiam adipiscimur, vt praedictum est: cuius gratia estis saluati: Ex hoc autem suboritur illa nunquam satis se data questio. Quare ergo si Christus pro omnibus mortuus est, prout dicit apost. 2. Cor. 5. & 1. Timot. 2. dominus vult omnes homines saluos fieri: cur non omnes consequuntur salutem? non omnes liberantur a malo damnationis perpetuae & a peccatis? Quinimo deus ait: Multi sunt vocati pauci vero electi, Matth. 20. In quem locum huiusce questionis reseruamus solutionem, & de praescientia, praedestinatione, & reprobatione, qua suggestit dñs resolutionem, nuuc sufficiat dicere: Receptissima est illa sanctorum theologorum sententia de diuina voluntate, quae in se vna cum sit sanctissima & iustissima, dicitur in effectu duplex, signi & beneplaciti: siue voluntas antecedens & consequens. Deus enim omnibus salutem vult, & Christus pro omnibus sufficienter mortuus est. Non tamen beneplacitum est illi in peccatoribus persistētibus in peccato: & consequenter, qui moritur in peccato mortali, non saluabitur: quod culpa peccatorum fit, non defectu pretij, quo redemptus est. Quin vero defectus illius est, qui se a dei gratia per culpam subtrahens, ac libero suo arbitrio in ea perstans, renuit vocante deo conuerti. Quemadmodum si quis in praeratum deiectus puteum, & ab amico demisso fune, nolit adiuuere manū, vt extrahi possit, culpa sua profecto illic morietur demersus. Aliqui etiam non merentur adiuuari a deo multiplicatis sceleribus, prout proximo superiori tractatu diffusius differuimus. Qui enim dimittuntur, in desideria cordis eorum traduntur: hoc est, relinquuntur a suo reprobo sensu abduci. Libera igitur nos a malo o pater omnipotens, ne damnemur a peccato, ne perseueremus a demone, ne supere mur. Tripliciter enim Deus suos a malo liberat, prohibens scilicet ne eueniat. Haec vero maxima misericordia est, quam postulabat David Psal. 36. Custodi nos domine, inquit, vt pupillam oculi, & sub umbra alarum tuarum protege nos. Et Esa. 49. Sub umbra manus suae protexit me, in pharetra sua abscondit me. Rarissimum hoc priuilegium est, & quam paucissimis conceditur. A malo ante poenali nemo excipitur. Omnes namque qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutione patientur. 2. Timo. 3. Alios autem liberat, faciēdo ne noceant, quae superuenerint mala: prout Esa. 43. dicitur: Noli timere, quia redemite, & vocaui nō mine tuo: meus es tu. Cum transieris per aquas, tecum ero. & flumina non operient te. Cū ambulaueris in igne, non combureris: & flāma nō ardebit in te. Alios denique liberat, licet plurima patientur incommoda, post peccatorum procellā, seu post inmissionem tentationum per demones, eos tranquillos faciens, reddens pacem spiritus, & multiplicans bona. Prout fecit in anima vere poenitentium, qui leguntur in euangelio: & eorum quos experimur quotidie ab iniquitate conuersos. In corpore vero, prout fecit Iob, Tobiae, & alijs, quibus reddidit plura, quā in tribulationibus persecuti amiserant. Misericors igitur, & miserator Deus, in his breuissimis septem obsecrationibus omnia illa complexus est, quae ad Dei honorē, & ad futurā & praesentē vitam spectāt. Neque vlla vnquam poterit Deo offerri iusta postulatio, quae sub aliqua harum septem nō includatur. In quo & mirabilis haec deprecatio est, vt quae plane indicet, a nullo alio tam breuiter tamque luculenter confici posse, preterquam a filio dei dño nostro Iesu Christi: cui cum patre & spū sc̄to est honor, gloria & imperiū in aeternū. ā.

Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ, tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperit mercedem suam. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua: ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito. Et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Contra ieiuniū quod hæretici garrunt, non habent: cum ieiunium dñs, quod in deserto opere celebrauerat, nunc verbo approbat dicens: Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ. Verum ieiunium a ficto distinguit. Approbat verū, cum præmiū pollicetur ieiunantibus, dicens: Et pater tuus qui est in abscondito reddet tibi. Et cum ieiunare pura intentione suadet, dicens: cum ieiunatis. Et infra cap. 9. Querentibus discipulis beati Ioannis baptistæ: Quare nos & pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? At illis Iesus: Nunquid possunt filij sponsi lugere, quando cum illis sponsus est? venient enim dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. En quemadmodum approbat Deus ieiunium suorū discipulorū pariter & Ioannis. Nec eis impropert quia ieiunant, cū illos sepe ieiunaturos post eius abcessum denunciaret. Et cap. 11. reprobans Iudeorum perniciatā ait: Cui simile existimabo generationē istā? Venit enim Ioānes nō manducās nec bibēs, & dicunt dæmoniū hēt: Sanctitatē Baptistæ ostendit ex abstinentia. Venit filius hoīs māducās & bibēs, & dicūt: Ecce homo vorax. Se autē non cōmendat ieiunio, cum sit sanctus sanctorū, & quadraginta diebus iam ieiuniū consumauerit. Qui sepe etiam ieiunabat, cū pernoctaret in oratione. Et Ioā. 4. Cum Samaritanā mulierē alloqueretur, rogabant eū discipuli ut manducaret: quibus respondit: Ego aliū cibum habeo manducare, quem vos nescitis, de conuersione utique Samaritanorum dicens: Quapropter ut multi conuerterentur, cum publicanis & peccatoribus, nonnunquam edebat. Et beatus apost. Paulus. 2. Cor. 6. Cum illos exhortaretur, ne gratiam Dei sine fructu bonorum operum apud se reconditam occultarēt, inquit: In omnibus exhibeamus nos, sicut dei ministros, in multa paciētia. Et cum aliās virtutes enumerasset, inquit, in vigilijs, in ieiunijs. Et Actorū. 3. Ministrantibus autem illis dño & ieiunantibus, dixit illis spīritus sanctus: segregate mihi Saulum & Barnabā, in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes imponētēsq; ei manus, dimiserūt illos. Et Acto. 14. Cum recessissent à Lystrijs & Iconio Paulus & Barnabas, & cū constituisent illis præbyteros & orassent, cum ieiunijs, cōmendauerunt eos dño, in quē crediderunt. Ter igitur ieiuniū apostoli Pauli & Barnabæ, atq; aliorū qui ibi cōmemorantur, cōmēdatur à scriptura. Plura alia testimonia de approbatione Ieiunij recensentur in sacris libris, quæ longum esset adducere. Nolite ergo ieiunare, quemadmodum & hypocritæ, qui exterminant facies suas. Ut enim exterminatus à patria longe discedit, sic eorum facies à natia forma degenerat. Pallido enim suffusi colore, vultu squalido, & cōcauis oculis, nimiaq; tristitiam præferentes, hominibus se ieiunantes ostēdunt: ut illos miretur populus, & præ cæteris veneretur. Beatus Ioannes Chrysostomus in hunc locum conqueritur, quod in sua ciuitate aliud inuenit genus hypocrisis. Isti enim hypocritæ ieiunabant propter homines, & faciem exterminabant: eius vero ciues cum lutheranis non ieiunabant, sed ieiuniū simulātes ince-

debat leti, & faciem lauabant, & ungebant capita. Noua ex veteribus diabolus elicit, hæreses iam sopitas rediuuas suscitatur. Mirantur homines, veruntamen iam olim præcesserunt hæreses lutheranicis similes, quæ in sacris sunt damnatæ concilijs. Quid autem conquerruntur, quod ecclesia præcipit ieiunia celebrari? Cum Moab & filij Amō insurgerent contra Iosaphat, vt 2. Paral. 10. cap legitur, Iosaphat timore perterritus, totum se cōtulit ad rogandum dominum, & iudixit ieiunium vniuerso Iuda. Præcepto regis obseruatur ieiunium, cur non potius obseruandū, cum præcipitur ab ecclesia? Præcepit Saul non comedere populium vsquequo vlcisceretur de Philistæis, & non māducauit vniuersus populus panē. Ionathas autem filius eius, cum paululum mellis gustasset, illuminati sunt oculi eius ad discernendum se male fecisse, & pater ait: Applicate huc angulos populi, & scitote, & videte per quæ acciderit peccatum hoc hodie. Peccat Ionathas & iubetur interfici, quoniam cōtra regis edictum parum mellis gustauerat: nec dñs illi vult responsum præbere 1. Reg. 14. Peccat & ieiunium soluens contra prohibitionē ecclesie. Esdras inducit ieiuniū. 1. Esdr. cap. 81. Rex Ninive, cum audiret Ionam dicentē, adhuc quadraginta dies & Ninive subuertetur, præcone acclamante præcepit dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant, & obseruatum præceptū: cur non potius ieiunium ab ecclesia indictum obseruari debeat? Dominus per Ioelem. 12. cap. Conuertimini ad me, inquit, in ieiunio, fletu, & plāctu. Et paulo post: Sanctificate, inquit, ieiunium. Bis refert dñm ieiunium præcepisse. 1. quidem cap. & 2. Ad quem ergo dies ieiunij statuere attinet, nisi ad illam immaculatā, ac sine ruga ecclesiam sanctā, quæ est colūna & firmamētum veritatis. 1. Timo. 3. Et illis quibus dictum est (apostolis scilicet, & successoribus suis, & ecclesie suæ) à dño: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationem seculi. Et iterum Ioan 14. Ego rogabo patrē, & alium paraclētum dabit vobis: vt maneat vobiscum in æternum, & spiritum veritatis. Iste spiritus veritatis, qui manet cum ecclesia domini in æternum, iste edocet eam cum Raphaele archāgelo, Tobie. 12. quod bona est oratio cum ieiunio: Et beatus Luc. 2. cap. de Anna vidua dicit: quod nō discebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die. Nunc porrò theologica adducemus rationem, qua traditur: Quandoquē aliquod præceptum in lege naturæ vel scripturæ reperitur, non habens tempus præcisum, nec in sacra scriptura expressum, per ecclesiam interpretari necessarium esse. Habet enim illa spiritus sancti assistentiā, prout prædicimus. Præceptum est in lege decalogi: Sabbata sanctifices. Et ipsa etiam naturalis lex edocet hominem, debere ipsum aliquando suū considerare auctore: sed quomodo hoc adimpleatur præceptum, in lege decalogi minime expressum est: quanq̄ Iudæis nonnullæ circumstantiæ traditæ sunt, de operibus laboriosis nō agendis. Præcipit ecclesia audire missam, vt deo debitæ gratiarum actiones reddantur, & ne opus seruale eo die facias. Obedire sub peccato letali teneris, quoniam declaratio est legis illud præceptum. Ieiunare, abstinere uel à cibo & potu, aliquando naturale præceptum est: cum quis scilicet vel tentatur à carne, vel iracūdia exagitur: deniq̄, quotiens cernit parum abesse, quin per peccatum corruat, ex nimio cibo & potu. Cum autem hominum turba hæc non possit satis perpendere, sancta mater ecclesia ieiunare præcipit, & abstinere, vt possis deo vacare, & à peccatis desistere: maxime verò in quadagesima, & quatuor temporibus anni secundum illud Zach. prophetæ,

cap. 8. Hæc dicit dominus exercituum, Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium, & in lætitiâ, & in solemnitates præclaras. Hinc etiam & vigiliis sanctorum solemnitatum, sancta mater ecclesia, ut purius celebrentur, ieiunare statuit. Nullus igitur adeo sit demens, & insano furore percitus, qui tantis exemplis scripturæ sacræ adductus, terga vertat, oculos claudat, aures obturet. Quis tantis obediens testimonijs deuotissimè ieiunia celebret lætus, & non exterminata & rugata fronte: ne illud domini audiant: Amen dico vobis receperunt mercedem suam, qui fucatum hypocrisi fecerunt ieiunium. Etenim cum laudes hominum tantum quaesierint, constitutum a se finem sunt consecuti. Quippe quos populus sanctitate præditos reputans, magnis euecit laudibus. Tu autem cum ieiunas imitare Christum dominum ieiunantem, & ieiunium statuentem, Moysen & Heliam ieiunantes, beatum Ioannem baptistam, & ipsius discipulos, & domini apostolos, & discipulos: tum & ieiunantem Dauidem, qui ait: Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam, Psal. 34. Item psal. 68 Opperi in ieiunio animam meam. Et Psal. 108. Genua mea infirmata sunt a ieiunio. Vnge & caput tuum, & faciem tuam laua: nec aliquo affectato indicio, instar hypocritarum, videri velis ieiunans hominibus, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi optimus circumspector, optimusque retributor. Cor enim inspicit deus, & interiora scrutatur, ac penetrat vilitatis arcanum. Qui quidem bonorum nostrorum non eget. Quæ autem propter illum præcipit faciamus, non suis commodis, sed nostris consulit. Neuit enim ipse quanto suos afficit præmio, quanta retributione honorat, qui propter eum bona facere volunt. Ipsemet est retributor, ipsemet est præmium. Ne autem in inanem ærem opera euanescent nostra, hortatur, repetit, præcipitque omnia illa in eum, tanquam in omnium postremum finem referri. Ut ipsius gratia eum ipsum in præmium habere mereamur. O immensa charitas, o amor sine medio, o ineffabilis dilectio, quæ sibi retinens nihil, omnia sua & nostra in nostram utilitatem conuertit. Disce o homo fratrem tuum diligere, disce tua pauperibus elargiri, disce auaritiâ fugere, disce non retinere terrena, quinimo impartire, quæ possides, indigentibus: disce quam tibi vile fuerit tua in communes ecclesiæ usus conferre: presentim cum cernis dominum deum tuum & se, & sua tibi tradere: & tua non in suam, sed in tuam potius utilitatem conuertere. Omnia igitur quæcumque feceris bona, in solam dei laudem fac, & ieiunia cum sanctis celebra. Venerare sanctam matrem ecclesiam catholicam, ieiunia tot edoctam oraculis præcipientem. Scito hanc per paraclætum spiritum sanctum in æternum doceri, & per filium omnibus diebus illi assistentem, usque ad consummationem seculi regi & gubernari: cui cum patre & eodem spiritu sancto est honor, gloria & imperium in æternum Amen.

TRACTATUS DVODECIMVS

In sextum capit. beati Matthæi.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur: thesaurizate autem vobis thesauros in caelo, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur: & vbi fures non effodiunt nec furantur. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Veris nos diuitijs diuites esse cupiens Christus dominus noster: qui omnia nouit sapientia sua, cautos nos red-

dit:

dit: ne thesaurum nostrum in parum tuto loco recondentes, amittamus. In terra namq̄, ait esse vermes & fures, vt tutum vsq̄ in hodiernum diem ab aliquo horum duorum, thesaurū in terra condēs, nemo reddiderit. Ceterum hos vermes non existimes debiles esse: quin scito, quod ærugo hæc, & tinea hæc, omnia corrodit, omnia deuorat, omnia cōsumit. Hi siquidem vermes sunt tempus, dies & hora, & ipsa minutissima momenta temporis. Nam quid paulatim exitium adfert, omne quicquid est rerum inde sinenter atterens & consumens, nisi tempus? Quid ita silenter surripit, & possidentem à possessis abstrahit, & illum tandem nihil habentem, & vita spoliatum, nudum in terram dicit, nisi tēpus? Cuius si spacia queras, verius id quod deficit enumerabis, quàm quod existit. Nam si quis te percontetur: Heus tu o bone, quot agis annos ætatis? & si verè & recte sic interrogatire spōdere velis, nō dices: annos natus sum quadraginta: imo quadraginta mihi desunt anni: quia iā consumpti à verme præteriere. Respondet alius, quinquaginta se habere annos, quos iam non habet. Nullum enim habemus annum præsentem, non mensem, non diem, non horam: quin potius nos ab illis ipsis recedimus, perniciosissimo gressu aliorum tēdētes. Vt hinc verissime Aristotelem sensisse credam, cum dicit: de tempore non habemus nisi nunc. Quod sane nūc vix dum prolatum, recedit euanescit q̄: vt nusq̄ ad nos redire, nec etiā nos ad illud trāsire liceat vnquam. O valde caduca & labilis ætas, o vermis, o tinea, cui nec reges resistere possunt. Quod si furem mortem intelligas, non abs re erit. Nam quis viuentium è manibus mortis euasit? Quis non ab illa correptus? Quis non prostratus? Postquam enim lata sentētia est in genus humanū: In quacunque hora, inquit Deus, comederitis, morte moriemini: & protoplastus est transgressor factus: statutū est (inquit beatus apostolus Paulus) omnibus hominibus semel mori: Et post hoc iudiciū, ad Hebr. 9. Optimè igitur consulit Opt. max. Iesus Deus & saluator noster, ne thesauros nostros reponamus in loco, temporis transeuntis vermibus obnoxio. Et ne sub vmbra mortis omnia surripientis constituamus. Qua propter thesaurizemus nobis in celo, vbi thesaurus repositus adseruatur: nec à tempore velut à tinea, & ab ærugine consumitur: nec à morte velut à fure inuaditur. In hunc locum beatus Ioannes Chrysostomus cōmendans dñi hoc salubre cōsiliū, inquit: Cuius tibi probaretur consiliū: lata in duos sententia est, quibus præcipitur patriam excedere. illius, qui in loco à quo recedere cogitur, thesauros ingentes congerit: an illius, qui omnia illò occulte mittit, vbi reliquum vitæ conficere necessarium est? vt q̄. huius recta est intentio, prouida ratio, & prudens vigilantia. Igitur cum nobis ab isto recedendum sit incolatu, necesse est eo, quo ituri sumus, thesaurum mittere: vt sic nobiscum asportantes illum, non omnia nostra furibunda surripiat mors, vel tempus irreuocabile deuoret. Siquidem prudentis est, ad illū ad quem pergis locum, nusquam reuersurus, plura tecum ferre: inq̄, eo à quo discedis, vel omnino nulla, vel pauca relinquere. Neque enim si puer es aut iuuenis, & alter senex: ob id protinus iudices illum, citius quàm te, illuc migraturum. Quod perinde est, ac si in domū figuli ingressus, de vasis fictilibus quæras, quod nā illorum firmitus sit? Nam illico tibi figulus respōdebit ridens: cum omnia sint te stæcea, & in eodem versentur periculo, quod illorum prius è manu in terram ceciderit, id prius frangi non esse dubium. Simile igitur casum habet mortalia corpora nostra. Lutea enim plasmata sumus, pariterq̄, omnes ex quo proximi morti, infantes, pueri, iuuenes, senes. Habemus, inquit beatus apost. Paul. 2

Cor. 4. thesaurū istū in vasis fictilibus. Corpora namq; nostra vasa fictilia dicit. Quæ multipliciter comminuuntur, alij podagra, alij vertigine capitis, quidam pulmonis vlcere, nō nulli iecoris vel splenis inflatione. Sicque fit, vt per tot partes pateat mortis via, quot possidet mēbra corpus. Cum autem mors sit inuitabilis, vnicum sane remedium in nostra est potestate. Possumus namque illam vtilem nobis reddere, & quibus voluerimus optimis illam coloribus pingere. Dicebat Balaā: Moriatur anima mea morte iustorū, & fiant nouissima mea horum similia. Nume. 23. Viuito vitam iustorum, & fient nouissima tua horum similia. Si vis cū Dei cognitione mori, viue & exercere in Dei amore. Sic te inueniet tuus vltimus dies, quemadmodum vixeris tuos dies. Vnus vtiq; nobis proponitur in morte saluatus latro, ne aliquis de salute, quamdiu viuit, desperet: & vnus quidem, non plures ne ausis peruerse viuere. Itaque cum audis in hora mortis saluum latronē, cōfide, nec desperes. Cum audis vnum duntaxat, ne male viuendo discurras, time. Sic vtiq; vitam bonis adornās operibus, bene morieris, & quietum consequeris finem. Thesaurizate ergo vobis thesaurum in celo: ibi enim in tuto vobis reconditis. Dominus namque bonis nostris non eget. Operum ergo nostrorum finem, precipit Deus, in illo constituamus: vt omnia quæ facta erimus, in nostram vertantur vtilitatem. Quatuor certe media reperuntur in sacro euangelio, quibus in Deum dirigimur: quasi quatuor doctrinæ & cathedræ sapientiæ quibus in Deum ferimur, & in illum semper tanquam in finem deducimur. Prima est fides viuā, charitate & bonis operibus sociata. De hac per totum euangelium legitur satis, cuius nomen quotiens inueneris, de fide viuā operante, non de mortua siue ociosa intellige: prout supra tractatu tertio in hoc. 6. cap. ostendimus. Cumenim Actorum. cap. 15. beatus Petrus diceret: fide purificans corda eorum: ne per illam solam quis præsumeret se esse saluandum, subiunxit: sed credimus per gratiā Iesu Christi saluari, sicut & illi. Secunda est imitatio Christi: sub qua comprehenditur bona institutio puerorum, educatio in omni virtute: tenerū nā que virgultum, quo volueris flectes: durum autem stipitē, si flexeris confringes. Illum ad Christi imitationē flecte, hunc dola, rescinde superflua, complana aspera, emolli dura, tumētia & aqua: consenescentes in peccatis suauiter à malo reuoca, ne dum vis auertere illos à malis, ad deteriora labātur. Aliquando tamen ferro & igne his opus est: quatenus formidine pœnæ à malis abstrahātur, qui suaui monitione redire contēnunt. Prudentis medici est, vnicuique secundum eius naturā, adhibere medicamenta. Omnes tamen ad Christi imitationē cogendi. Christianus namq; sine patientia, charitate, elemosyna, oratione, humilitate, castitate solo nomine gloriatur. Tertia doctrina est frequentatio sacramentorum. Hæc enim vtilissima sunt medicamenta ad omnē expellendū languorem, omnem prauam exterminandā consuetudinem, excitandam segnitiam, conferendum robur, comparandā virtutem, consequendā gratiam. Quarta doctrina est meditatio vitæ & mortis, resurrectionis & ascēsiōis dñi Iesu. Cocaluit cor meū intra me, & in meditatione mea exarscit ignis, Psal. 38. Qui his quatuor doctrinis se exercuerit, vtiq; in omnibus deum habebit præsentem: & in illo semper suarum rerum scopum & finem constituet, thesaurizabitq; thesaurum in celo, ibiq; cor fixum retinebit. Nam vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum est. Si igitur in celo omnē thesaurum reponis, iam cor tuum ibi stabili mansione quiescet. Porrò ex prædictis colliguntur tres, quas sacri theologi vocāt pœnitentiæ satisfactions. Hæc sunt oratio, ieiunium, & ele-

Quatuor medijs in Deum ferimur.

Tres partes satisfactionis p peccatis a domino iustitate ostenduntur.

& ele

& eleemosina: non à quocunque inuenta, sed ab ipso domino saluatore nostro prædicata, & à sanctis euangelistis scriptura tradita. Oratio dominica instituitur cum septem petitionibus, omne id continens quod postulari potest. Ieiunium statuitur, & quanta sit puritate celebrandum præcipitur: non quemadmodum hypocritæ, sed lota facie, & uncto capite, vt soli deo ieiunās placere velit. Ad eleemosynam serio exhortamur præcepto, cum thesaurum in cælo recondi præcipitur. Namq̄ manu proycere in cælum pecuniam, nemo potest: Nulla enim est tam fortis dextra, quæ quantumcunque nitetur, in tam altum cælum possit proiecta emittere. Pauperes namq̄, veluti collybiæ & cāpsores literis, in cælo cōdunt, quas illis largimur eleemosynas. Quodcunq̄, inquit dominus, vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Matth. 25. Et psal. III. Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Sic fertur respondisse beatū Laurentium Decio imper. cū thesauros ecclesie pauperibus impartiuisset: facultates (inquit) ecclesie quas requiris, in cælestes thesauros manus pauperum deportauerunt. Obstruatur igitur os loquentium iniqua, confundantur negātes tres has pœnitentiæ satisfactiōnes. Credant catholici à domini ore didicisse ecclesiam hunc loquendi modum, hāc pro peccatis satisfaciendi normā. Orationibus igitur instemus dñm iugiter obsecremus, & beatos cum illo quiescentes spiritus hominum & angelorum precemur, ieiunia obseruemus, eleemosynas indigentibus ministremus, consecratas has tres satisfactorias pro peccatis partes ore dominico custodiamus. Quādo nulla apposita tam grauis pœna peccato est, quæ non oratione, ieiunio & eleemosyna remittatur, gratia dñi nostri Iesu Christi: cui cum patre & spiritu sc̄to est honor, gloria & imperium in eternū Amen.

TRACTATUS XIII.

In sextum cap. beati Matthæi.

Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis deo seruire, & māmonæ. Postquam dominus cor dixit illic esse, vbi suū quissq̄ thesaurum reconditum habet: intentionē hominis ad se deum dirigens, oculi tenebrofi similitudinem adfert Lucerna inquit, corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit: Si autem corpus tuum fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quātæ erunt? Si enim oculus nō cernit, & lippitudine albugineue tenebre scit, corpus tuum ambulabit in tenebris: ad eundem modum si intentio hominis iniqua fuerit & obscura, omnia quæ fecerit tenebrosa erunt. Ne quis verò sibi persuasum habeat, se posse Deo seruire & mūdo, vnum è duobus eligere necessarium esse ostendit. Si enim mundum, & ea quæ in ipso sunt diligis, à Deo recedis: si autem Deū diligis, omnia in ipsum referens, ipsi soli placere studes, & deū possides, & nihil tibi deerit. Scito, quòd si te Deo cōmittas, & illi soli seruias, omnia tibi necessaria ministrabūtur. Nō potestis deo seruire & māmonæ, hoc est diuitijs. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis anime vestræ, quid manducetis: nec corpori vestro quid induamini. Quietis Christianæ hæc sacra verba nos admonent. Vult enim dñs suos Christianos à cæteris differre gentibus. Vult illos trāquillam degere vitam, quietam possidere animā, non vrgeri curis

nec cogitationibus angī. Ipse se offert ad curam illorum gerendam, & eorū negotiorum se constituit moderatorem. Est enim sollicitudo studium superflue adhibitū ad aliquid consequendum, secundum beati Thomae sententiā. 2. 2. q. 55. Hæc autem quoniam tripliciter illicita est, dñs à suis remoueri iubet. Prima ea est iniqua: cum quispiā, dum modo temporale aliquid consequatur, non discernit, quibus id possit consequi medijs: quinimo siue per usuram, siue per simoniam: siue per periuriū aut fraudem proueniat, quærit: & si adeptus sit possidet, retinet, lætaturq̄. Quā sit iniqua hæc sollicitudo, facies eius ostēdit, nec opus est illā plurimis coarguere verbis. Alia sollicitudo est, quæ non iniquis medijs quærit ad se trahere temporalia, sed vsque adeo vehementi studio occupatur in procurandis terrenis, quod auertitur à spiritualibus: & nihil de Deo cogitans, nec sollicitus de bonis animæ, ac totius se temporalibus dedens, inq̄, illis nimis intentus, tepidus atq̄, lentus ad omnia quæ dei sunt, & eius saluti vtilia, languet. Prima igitur sollicitudo omnia iniqua agit, vt terrena consequatur. Secunda nihil boni agit, cum omnino sit homo absorptus in temporalibus acquirentis. Porro tertia sollicitudo trepidat, ne si faciat quæ bona sunt, & se totum deo cōmittat, defectum in temporalibus patiatur. Quapropter renuit spiritualibus inscruire rebus, timens si nimium temporis in his consumpserit, se defraudari terrenis, plusque de sua vigilantia & sollicitudine confidit, quàm de dei cura. Qui & si verbis interrogatus iuret se id animo minime cogitare, factus inficiari non potest. Volunt omnes isti solliciti domui dei præesse: & illi ante ferri, qui dixit: ne folium arboris cadit, sine nutu patris vestri. Quos dominus benignissime quatuor rationibus arguit, simulq̄, ostendit, si omnē in illum sollicitudinē proyiciamus, nihil omnino nobis temporalium rerum vnquam deficere. Prima igitur est. Nonne anima plus est quàm efca? & corpus plus quàm vestimentum? Qui enim hæc tam præclara dedit, quomodo illa minima in horum comparatione non præstabit? Equidem cogitare non valeo, cur ita sumus admodū solliciti temporalium rerū, cum experiamur ipsi in nobis habere animā rationalem, quæ oēs mūdi diuitias antecellit. Pariter & corpus nostrū sensibus per quam pulchris dotatū cernimus, quod vel ipsa effigie & nobilitate cætera animantia antecellit. Cum igitur adepti simus hominum formā, ne utiquam dubitemus omnia ad hæc necessaria ab horum largitore tribuenda. Quis enim rex, qui in sui regni ducem vel comitē aliquem creat, & non illi ad hanc dignitatē tuendam & conseruandā, si non habet, præclara munera tribuat? alioquin illum non in statū eminentiorem constituet. Deus autē & deus noster: cum nos ad sui imaginem & similitudinem fecit, inq̄, adeo supremū statū euexit, non dubitandum, quin dabit æscas, qui dedit animā. Tribuet utique & vestem, qui donauit corpus. Secunda ea ratio est. Respice volatilia cœli, quoniam non serunt, nec metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cœlestis pascit illa. Non ne vos magis pluris estis illis? Si enim Deus bruta sic alit, nec auicula decidit à conspectu Dei: tu homo quomodo existimas, quòd Deus qui sic bruta curat, tui (cui omnia subiecit, oues & boues, vniuersa insuper & pecora campi, volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris) non maiorem curā geret, & pro te sollicitus erit? Sic enim propheta dixit. Dominus sollicitus est mei. Psal. 39. Et Psal. 54. omnibus cōsulit, dicēs: lacta cogitatū tuum in dño, & ipse te enutriet. Propterea certissime crede, si tu de Deo tuo sollicitus sis, & eius obsequijs deditus, nihil tibi vnquā deficere. Tertia ratio est: Cōsiderate

lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomō in omni gloria sua coopertus est sic ut vnum ex istis, si enim fecerit agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, deus sic vestit: quāto magis vos, modice fidei? Nolite ergo solliciti esse, dicētes: Quid māducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gētes inquirūt. Prorsus omnē ambiguitatem hæc ratio ex animo tollit. Cum enim Deus & dñs noster herba agri tot perfectissimis pingit coloribus, tanta odoris suauitate replet: & sit omnipotens, qui talia tribuit destinatis ad iumentorum cibaria & fomenta clibani, cur non potius de hominibus ipsis, sub quorum pedibus hæc omnia calcanda dedit, curam geret: Cur non potius illis pabula & vestes subministrabit? Quod autem ipsa nostra sollicitudo nihil adiciat, si desit, ipsemet deus indicat ijs verbis: Quis autem vestrum cogitans, potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Cum tu igitur & si cogitans & te vigilia & solitudine torquens, nullum incrementum tibi potes ipse præstare: quomodo, eo quod te curis excrucias (si desit diuinum placitū) adicies facultatibus incrementum? Igitur nolite solliciti esse de cibo, potu aut vestibus, nā hæc gētes inquirūt. Quarta ratio est. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primū regnū dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Quis enim habēs patrem diuitē cui sit obsequentissimus, de necessarijs est sollicitus? Profecto nemo, modo sane sit mentis? Pater igitur carnis sollicitus est pro filijs, & Deus suorū obliuiscetur? pater opt. Max. potentissimus, ditissimus, qui omnia quæcunq; vult potest, & omnia scit. Scit enim inquit, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primū regnū Dei, & iustitiā eius, & hæc omnia adijcientur vobis, & condonabuntur, cum mādata domini custodieritis. Hæc est regni iustitia, si facientes dñi voluntatē, eius obseruamus præcepta, & in eius perstamus gratia, bonis operibus semper intenti. Idcirco non se Deum aut dñm dicit: sed utiq; scit pater vester celestis quia his omnibus indigetis. Vt cum audis patrem: omnē in eum, secundū beati apostoli Petri sententiā. 1. cap. 5. projicias sollicitudinem. Quoniam ipsi est, inquit, cura de vobis. Si enim haberes chirographū ditissimi mercatoris, quo tibi ad præscriptum diem aliquot aureorum milia polliceretur daturum, an non securus dormires? Securior esto, cū audis ex ore domini: Quærite primū regnum dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Necte exemplum ab aliquibus adductum de Iacob patriarcha, qui nimium prima fronte videtur sollicitus, in dubium trahat, cum dixit Gen. 28. Si fuerit dñs mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusque fuero prosperè ad domū patris mei: erit mihi dñs in Deum. & lapis iste quem erexi in titulum, vocabitur domus dei, cunctorumque quæ dederis mihi decimas offeram tibi. Hæc enim Iacob sollicitudo non secū euoluit, quærēs quid agat: quoniam modo panē comparat ad edendum, & vestimentum quo opperietur requirit. Cæterum omnem suam sollicitudinē in deum projiciens, cum ipso loquitur, Deo cor suum parit, verbo orationē effundit, deum obsecrat. De eius manu accipere cibum & vestem & prosperitatē expectat. Illi se soli committit, nullum alium adiutorem quærit. Nullum hominē mercatorē requirit, non ad nundinas sollicitus properat. At qui si fuerit, inquit, deus mecum, si illi placitum fuerit, mihi condonare cibaria & vestes, & prosperè reuertar in domū patris mei,

erit mihi dñs in deū: cognoscam quod dñs me non deserit: quodq; omnipotentia sua, qua deū se mundo ostendit, creans & gubernās omnia, memor est mei. Quemadmodum & Dauid obsecratur, dicens: Esto mihi in Deum protectōrē, Psal. 30. id est omnipotēter me protege. Et lapis iste vocabitur domus dei, cūctorūq; quæ dederis mihi decimas offerā tibi. Gratus ero, cum donaueris: domui tuæ reddam decimas. Iam pater eius Abraā Melchisedech decimas obtulit, Genes. 14. Cum autem in hunc locū obiter venimus, longius hanc repetamus decimarū oblationem: cum non desint, qui irrideant lutherani decimarū populi oblationē. Iam præmisimus Abraā se decimantem: & Iacob has voto deo offerentem, non sine numi nis diuini instinctu. Quod beatus apostolus Paulus in epist. ad Hæbr. 7. confirmat dicēs: Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahamæ regresso à cæde regum, & benedixit ei, cui & decimas omnium diuisit Abraā. Et paulo infra, inquit: Intuenimi autem quātus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abrahamā patriarcha. Et quidē de filijs Leui sacerdotiū accipientes, mandatū habent decimas sumere à populo secundum legem. Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraam. Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt. Considera quotiens decimas repetit beatus apostolus condonari sacerdotibus. Et deus in euangelio Math. 23. Væ vobis scribæ & Pharisei, hypocritæ, qui decimatis mentā & anethum & Cuminum: & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiā, & fidem: hæc oportuit facere, & illa nō omittere. Vides quemadmodū Deus approbat decimarum solutionem, cum dicit: Oportuit illa non omittere. Si enim non tenerentur homines decimas soluere sacerdotibus, diceret dñs: Hæc oportuit facere, & illa omittere, hoc est, illam decimationē. Cum autem præcipit illa non omittere, decimarum solutionem vtiq; approbat. Cæterum audiamus nunc legem & prophetas. Exod. 22. Decimas & primitias tuas nō tardabis offerre. Et Leuit. vlt. Omnes decimæ terræ, siue de pomis arborū, siue de frugibus, dñi sunt, & illi sanctificantur. Omniū decimarū bouis & ouis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimū venerit, sanctificabit domino. Hæc sunt præcepta, quæ deus mandauit Moysi & filijs Israel in monte Synay. Et Nu. 18. Filijs autem Leui dedi omnes decimas Israel in possessionē pro ministerio, quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis. Et Deut. 14. cap. Decimā partē separabis de cunctis frugibus, quæ nascuntur in terra per annos singulos. Et Esdra. 2. cap. 10. Ipsi Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum nostrorum. Et. 2. Paralip. cap. 31. Rex Ezechias confractis idōlis, demolitis altaribus simulachrorū, præcepit populo, vt darent partes sacerdotibus & leuitis, vt possent vacare legi dñi. Quod cū percrebisset in aurib⁹ multitudinis, plurima obtulere primitias filij Israel frumēti, vini, & olei: mellis quoque, & omniū quæ genuit humus decimas obtulerunt. Et eccles. 35. in exultatione sanctifica decimas tuas. Et Ezech. 10. Ibi quærit primitias vestras, & imitiū decimarum vestrarū in oibus sanctificationibus vestris. Et Malach. 3. ca. Reuertimini ad me, & reuertar ad vos dicit dñs exercitū. Et dixistis: In quo reuertemur? Si affiget homo deū, quia vos configistis me? Et dixistis, in quo configimus te? In decimis & primitijs. Inferte omnē decimā in horreum meū, sit cibus in domo mea, & probate me super hoc dicit dñs, si nō aperuero vobis catarrhactas cæli, & effudero vobis benedictionē vsq; ad abundantia. Ecce quot testimonijs ius decimarū munitur, tum ex euangelio, ex apostolo Paulo, tū ex

De decimis & annatis solue dis, contra lutheranos.

Annatarū ori
go, quodq̄, sū-
mo debeatur
pontifici, con-
tra luteranos.

lege & prophetis. An iustum sit quenquā lutherū magis audire quā deum, iudicet æquus lector. Quod autem lutherani detrahunt annatis, quas beneficia accipiētes reddunt summo pontifici nulla illis suffragatur ratio: cū expresse Deus Nu. 18. cap. præcipiat minoribus sacerdotib⁹ decimā partem reddere summo sacerdoti ex decimis, quas accipiunt à filiis Israel decimatus. Præcipe, inquit, leuitis, atque denuncia, cum acceperitis à filiis Israel quas dedi vobis primitias earum offerte domino, id est decimā partem decimæ, & date eā Aaron sacerdoti. Cum autem hoc in singulos ānos in sancta ecclesia non fit per minores sacerdotes, statuerunt pontifices in oblationē pro suis necessitatibus subleuandis: quā primū quis beneficium ecclesiasticum consequitur, aliquā decimarum partē pendere summo pontifici. Et hęc oblationē dicunt annatā, siue annuatā: quoniam singulis annis in lege dabatur, nunc semel in primo anno offertur. Queramus igitur in oībus regnum Dei, & hęc omnia adijciuntur nobis. Ne quis sit sollicitus de crastino. Crastinus enī dies sollicitus est sibi ipsi: sufficit diei malitia sua. hoc est ipsa dies secum ducit instabilitatē. Fluit namq̄, & rapido raptu tempus dilabitur: & cum nos viuere credamus, illa dies ita nos fugit, atq̄, adeo disparet, vt nusquā in sempiternū illa eadem sit futura. Si hęc omni die consideratio per horā intra cordis arcanū obreperet: nec solliciti essemus, nec anxiatē degeremus vitā, omniaq̄ nostra & nos in manus redemptoris nostri semper reijcientes, læti vitā ageremus gratia eiusdē: cui cū patre & spū sc̄to est honor, gloria & imperiū in æternum Amen.

Tractatus vnicus in cap. VII. beati Matthæi.

Deus & dominus noster Iesus Christus postquā, prout in præcedēti cap. continetur, affectus & opera nostra in ipsum dirigere docuit: in principio huius quē admodum nos erga proximos habere debemus ostendit, dicens. Nolite iudicare, & non iudicabimini à deo scilicet. Nolite condēnare, & non condēnabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mēsi fueritis, remetietur vobis. Manifestē indicat Deus peccare illos qui in deteriore partem proximorū facta interpretantur: illa scilicet quæ manifestē per se non sunt praua. Namq̄, iniqua opera manifesta non iudicat, qui nouit & condēnat. At vero illa quæ vel bona sunt, vel bono aut malo animo fieri possunt, in deteriore partē interpretari malitia est, atque adeo peccatū graue, quantum opus quod iudicas, si male fiat, iniquitatis præsefert. Si tu ergo iudicas proximū, a deo iudicaberis: in quo enim iudicio iudicas illū, in illo quoq̄, a deo iudicaberis. Et remetietur vobis, inquit. Quoniam forsitan iusto Dei iudicio fit, vt qui male iudicat, ipse etiam ab alijs male in hoc seculo iudicetur: & tandē nisi pœniteat, à dño deo damnetur. Quoniam autē dei iudicium, quo in ignem æternum, qui temere alios iudicat, nisi pœniteant, dānantur: acerbius est ea pœna, quā patitur ille de quo tu temere iudicas in hoc sæculo: fortasse ideo dicitur, Et remetietur vobis. Hoc est quod apostolus Paulus optime de euangelio edoctus prohibet, ad Ro. ca. 2. dicens: Propter quod inexcusabilis es, ò homo, omnis qui iudicas: in quo enim alterū iudicas, te ipsum condēnas. Et eadē epist. cap. 14. inquit, Is qui manducat, non manducantē non spernat: & qui non manducat, māducantē non iudicat. Tu quis es, qui iudicas alienū seruum? dño suo stat, aut cadit,

Stabit

Stabit autem: potēs est enim deus statuere illum. Quid autē vides festucā, Interpretandū est, quam utiq; iudicas in oculo fratris tui, & trabē in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Frater sine eijsiā festucā de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita, eijsce primū trabē de oculo tuo: & tūc videbis eijscere festucā de oculo fratris tui. *Aliorum operū perscrutatores se primum perscrutari oportet. Non enim consentaneum est, parua in fratribus oculatius intueri, & magna in se ipsis non considerare. Nolite dare sanctum canibus, nec mittatis margaritas vestras ante porcos. Non decet immundis purissima sacramēta ministrari, nec sublimiora euangely in fidelibus proponere. Sic vsus est beatus Paulus apostolus Actorū 14. Lystris cum vellet fidē predicare, non à penetralibus sacri euangely, sed à cōmuni sensu incepit, dicens: Et nos mortales sumus, similes vobis homines, annūciantes vobis, ab his vanis cōverti ad deum viuū, qui fecit cælū & terrā, mare, & omnia quæ in eis sunt. Qui in præteritis generationibus, dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidē non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluias, & tempora fructifera: implens cibo & lætitia corda eorum. Et Actorum. 17. Cum esset Athenis, & à sapientibus quæreretur de eius doctrina, stans in medio Areopagi, dixit: Viri Atheniēses, per omnia quasi superstiosiores vos video. Præteriēs enim & videns simulachra vestra, inueni et aram in qua scriptū erat: Ignoto deo. Quod ergo ignorantēs colitis, hoc ego annuncio vobis. Hinc Paulus argumētū sumpsit, & prædicationis thema: Primū illis vnicum deum annūciās, deinde deuenit ad Christum dñm, quem noluit dei filium nominare, sed tantū suscitatum à mortuis: & vt pœnitentiā agant, quoniam in viro hoc iudicaturus est orbē terrarum in æquitate. Sic oportet illos docere gentes, qui ad aliquas eorum regiones deuenierint. Ne porci euāgelicas margaritas & mystica dei sacramenta pedibus conculcent, & velut canis diripiant prædicantē. Ab vno igitur deo incipiendū, à creatione & prouidentia, qua gubernat omnia Deus. Cum his assenserit, trinū utiq; in personis & vnum in essentia paulatim inferre decet: quo possis peruenire ad incarnationē vnici filij dei. Deinde non subito prædices verbum caro factum: prius animæ ostende immortalitē, deinde hominis primi peccatū & mortem, & tunc induces deum misericordiamotū & filium suum mittentē: eo quòd aliter iustitia, quæ deo semp cum mīa coniuncta inest, rationē suam habere nō poterat, nec misericordia sua. Et sic effectum esse, vt pro nobis Christus iustissimè patri summo debitā nostris peccatis pœnā persolveret: & iustitia omnimodo adimpleretur in morte eius, & nos miseri à diaboli potestate per Christum iustissime & misericordiosissime eriperemur. Tunc adducatur sacramentorū doctrina, & reliqua fidei nostræ mysteria: quæ sancta pponit catholica & orthodoxa ecclesia: sicque fiet, vt margaritæ non conculcentur à suis, nec canes docentem diripiant. Petite & dabitur vobis: quærite & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Culpa nō accipientis, est negligentia petentis: cum de voluntate dantis non dubitatur. Exemplū inducit dñs de filio à patre postulanti. Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona dare filiis vestris: quanto magis pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se? Sepius nos patrē in cœlis habere repetit, vt in illum oīs noster semper dirigatur affectus. Omnia ergo quæcūq; vultis vt faciant vobis hoīes, & vos facite illis. Hæc est enī lex & prophete. Illud enim à natura insitū, quidquid tibi vis fieri: alteri facias,*

Norma qua
sit infidelibus
prædicandū.

Arvās q̄ deōs

Et quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Generalis igitur regula est, omnia quaecumque vis
 ut faciant tibi homines, idem et tu fac illis. Vis tibi remitti iniuriam, et tu illam remittes.
 Vis cum deficiis dentur tibi bona, et tu indigentibus tribue necessaria: vis neminem tibi no-
 cere, neminem ledere? nec tu etiam noceas aut ledas proximum. Vis uxorem tuam et hereditatem
 a nemine concupisci? et tu concupiscere aliena noli. Intrate per angustam portam, quia la-
 ta porta & spatiosa via est, quae ducit ad perditionem: & multi sunt qui intrant per
 eam. Quam angusta porta, & arcta via est, quae ducit ad vitam: & pauci sunt qui
 inveniunt eam. *Iam nunc in caelum, si possem, intentius exclamarem: optaremque hanc Christi*
vocem in toto terrarum exaudiri orbe. Cum enim angustam portam et arctam viam vitae diceret dominus:
et latam et spatiosam portam et viam perditionis, praedicaret: praenosces hoc esse haereticorum
dogma, ut latam portam et spatiosam viam insipientibus proponat hominibus, statim subiit
ait dicens, Attendite a falsis prophetis, quasi dicat, qui aliter praedicaturi sunt vobis:
latam dantes portam, spatiosam ostendentes viam, falsi sunt utique: et si venerint ad vos in vesti-
mentis ovium, adducentes prauo suo sensu et pervertentes tunc sacri evangelii verba, et apo-
stolorum sanctorum epistolas: nolite illis credere: quoniam intrinsecus sunt lupi rapaces. A fru-
ctibus eorum cognoscetis eos. Ab operibus eorum, quoniam omnia bona opera negligunt,
et putant se sola saluari fide, et per illam tantum merita passionis Christi attingere. A fructibus
eorum cognoscetis eos. Non praestant fructus, nolunt opera. Nunquid colligunt de spi-
nis vuas, aut de tribulis ficus? Spinae sunt, tribuli sunt, nullum opus, nullum fructum
praestant: de sola radice fidei maniter gloriantur. Igitur ab eorum operibus cognoscetis eos.
Non omnis qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnum caelorum: sed qui facit vo-
luntatem patris mei qui in caelis est. Audi operatorem: qui facit inquit, non qui credit tan-
tummodo dicens, Christe, Christe, prout Lutherani faciunt. Multi in illa die, quando scilicet
iudicaturus sum, dicent. Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus,
daemonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confite-
bor illis: Quia nunquam noui vos: Discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem.
Hic vides eiectionem Lutherum cum omni sua caterua dicentem: Christe domine, Christe domine, nec operantem.
Vide nunc quod tibi proponit fides catholica: sine operibus et gratia, non te sola fide saluari
posse. Omnis inquit, qui audit verba mea haec, et facit ea. Audit et facit. Aduerte
factorem: Aduerte operatorem. Et facit ea, assimilabitur viri sapientis, qui aedificauit
domum suam super petram, quoniam nullavi tempestatum diuelli potuit. Qui autem audit Luthe-
rum, qui audit euangelium, et non facit, et non operatur. Et non facit ea, similis est viro
stulto, qui aedificauit domum suam super arenam, et descendit pluuia et flauerunt ve-
ti, venerunt flumina, et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina eius magna.
Hic etiam malos Christianos oportet intelligi, qui fidem habentes, charitatem nec opera habent.
Cum haec Deus dixisset. Admirabatur turbae super doctrina eius, inquit euangelium.
Erat enim docens eos sicut potestatem habens. Hoc est tum liberum, tum sanctum, tum
verum, tum verbo penetrans corda eorum. Non sicut scribae & pharisaei, non sicut haereti-
ci deprauantes scripturas, at qui tanquam verus legislator, verusque deus: Cui cum patre et
spiritu sancto est honor, gloria et imperium in aeternum Amen.

Contra lutheranos ostendit
 Christus ma-
 crasse fidem
 debilem, & in-
 firmam.

 Tractatus primus in VII. cap. Beati Matthæi.

Um autem descendisset Iesus de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ: & ecce leprosus veniēs adorabat eū dicēs: Dñe, si vis, potes me mundare. Sequebantur dñm turbæ cum propter miracula, tum propter doctrinam eius. Prædictū enim per Oseam legimus: *Vuemus in cōspectu eius: sciemus sequemurq; vt cognoscamus dñm.* Cū enim opificiū Dei simus, vt pote ad eius imaginē & similitudinē conditi, tunc verē nostrū obire munus videmur cū dominū sequimur: Si enim videres æconomiū regis nunq; aulā ingredi: sed per agros deambulare, huc atq; illuc per ciuitatis vias discurrere, nonne mirareris? Obstupesce igitur, cū audis beatum Aug. dicentem: quod Deus fecit hominē ppter se, & cætera propter hominē: & ipsos vides homines parū aulā Dei frequētare: ægre ad illū accedere, vix ingredi. Merito igitur turbæ sequuntur dñm, cū descendit de monte. Præcipuē enim (cum Deus factus est homo, cum ad nos venit è cælis. Inclinauit cælos, inquit Dauid, & descendit: multiplici lege tenemur ad dominū accedere, & illi adherere semp, & nunq; recedere. Leprosus autē pronus adorabat eum dicēs: Dñe, si vis, potes me mundare. Magna huius videtur fides: si iter illos (quos prout dixit supra in fine cap. 4. beatus euangelista, Deus sanauit: Sanās, inquit omnē lāguorē, & infirmitatē in populo) nemo fuit à lepra curatus. Tunc enim iste prim⁹ est huius infirmitatis sanatus languidus: & cū aliunde non haberet exemplū, dicēs: Si vis, potes me mundare, fidem diuinitatis videtur habere. Et si posset dici, nō Deū suspicātū fuisse: sed virū sanctissimū: præcipue, si ante eū aliquis fuerit à lepra sanatus. Prima sentētia magis apta videtur sacri euangelij literæ, eo quod respondēs leproso pro voto dñs, ait: *Volo, mundare.* Ac si dicat, quoniā confessus es, quidquid velim posse: hoc enim soli deo inest, volo. Vt autē experientia videas qđ credidisti, me scilicet posse quæcunq; volo, mundare: & subito mundatus est. Discant principes, in pauperes omnia quæcunq; possunt facere bona. Discāt etiā nō omnia velle quæ possūt, sed illa potius quæ iusta sunt & cōsentanea rōni. Nō enim dixit iste leprosus: Si potes, velis: ne omnia quæ possumus, illa faciam⁹. Cæterū ait: Si vis. Ea quippe velle pprie dicimur, quæ secundū rationē volumus. Volūtas enī à ratione soluta, nō volūtas, sed iniquitas dicenda est, sex & bulla volūtatē. Infirmis & tribulatis hinc vnicū est documētū, vt nō eam, quam volunt, salutem, & quam desiderant libertatē, à Christo dño absolute postulent: sed omnino de dñi bonitate cōfisi dicant: domine, si vis, potes: nō dico, vt facias qđ ego volo, sed quod tu: Si vis, potes sanare & ab omni tribulatione eripere. Cum enim volueris tunc mihi proderit salus, tunc à tribulatione ereptio. Vtiles reperiuntur infirmitates & labores ad tria: Per dolores enim & inualitudines purgātur peccata, & excitātur virtutes. Infirmus & tribulatus nō vanitatibus, non cibis & vestibus delectatur: nō ludis & mūdānis solatijs indulget: orat, & gemitibus à deo enixe cōtendit eripi ab angustia, qua pmitur: & lachrymis & singultibus id efflagitat. Tertio cælestē patriam desiderare, & præsentem vitā abhorrere & despiciere faciunt. Concupiscit enim homo liberari à tantis doloribus, percipit eripi à tot flagellis, & iam se desiderat in illam deuenire patriam, vbi nullus dolor, vbi nulla angit infirmitas, sed omnia sana & libera, omnia leta & prospera semper habentur. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus: Vide nemini di

Tribulatio p
dest triplicie
ter.

xeris, sed vade ostēde te sacerdoti, & offer munus tuū, quod præcepit Moyses in testimonium illis. Duo præcipit Deus huic leproso, ne cui dicat: & vt se sacerdoti ostendat, & munus à lege iniunctum offerat. Ne cui dicat: interpretantur beatus Hieronymus, & beatus Hilarius, ne se de recuperata salute iactaret: enarrans omni volenti audire, se sapienter orasse, & talia verba dixisse, quod dominus ad illa eisdem respōderet verbis: Si vis potes me mundare. Volo, mundare: ex quo edocemur, nos non nobis vnquam, nō nobis, sed nomini domini dare gloriam. Abulensis ait, hoc præcepisse dñm, ne occupatus in sua respōsione salutis, negligeret se ostendere sacerdoti, & offerre. Quod aut præcipitur se ostendere sacerdoti (quod etiam alys decē leprosis dominus iniunxit, prout refert cap. 17. beatus lucas) peccata cōfitenda sacerdotibus, deus in lege veteri præfigurās nunc in noua statuit. Et offerre iubetur: quoniam peccator, quilibet sacerdoti sua confitetur peccata opera satisfactoria pro peccatis iniuncta adimplere tenetur. Amara profecto hæc interpretatio lutheranis, & quidem illa verissima. Qua de re luculentius, annuete deo, tractabimus: cum in. 17. cap. deuenimus, vbi de pœnitentiæ sacramento agimus, & sacramentalem confessionem à Christo domino institutā ostēdimus. Oblatio autem, quam leprosi secundum legem offerre tenebantur, hoc ipsum manifestat. Legimus enim Leuit. 14. Hic est ritus leprosi, quando mundandus est. Adducetur ad sacerdotem, qui egressus de castris, cum inuenerit lepram esse mundatam, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum vermiculumq; & hys sopū. Et vnum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes: alium autem viuū cum ligno cedrino, & cocco & hysōpo tinget in sanguine passeris imolati, quo asperget illum, qui mundandus est, septies, vt iure purgetur, & dimittet passerem viuū, vt in agrum volet. Die autem octauo, assumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculam absque macula, quæ cum simila & oleo & in multis cæremonijs iubetur offerri: & sic homo ritē mundabitur. Duo passeres qui iubentur offerri, anima & corpus sunt. Tristitiā enim in anima, & dolorem de peccatis habere: tum & corpus, quo peccatum per aliquem ex eius sensibus est perpetratum, ieiunijs, & alijs afflictionis operibus punire decet. Iubetur occidi in corde culpa, super aquas viuentes, lachrymas veras intellige: in vase fictili, id est ex corpore morituro manantes. Et in displicentia passer viuus, corpus utiq; intingi in hoc dolore, ne deinceps talia facere ausit: cum cedrino ligno, hoc est in crucem domini: & cocco, memoria sanguinis eius: & passer viuus, corpus inquam, in his tinctus pœnis, flagellis, ieiunijsq; in memoriā passionis & sanguinis domini, euolet in campū, recedat enim ab omni cōfortio, quod illum ad peccandū induxit. Et in die octauo, hoc est, post iugem in bono perseverantiam, offeret duos agnos, custodiat scilicet duplicem innocentiam, vnā intus in corde, alteram verò extra in opere: & ouem anniculam absq; macula: Est enim ouis fructuosum animal: Quippe quæ lac, lanam, & agnos possessori præstat: ferat & peccator vberissimos, ad instar ouis, bonorum operum fructus: & quos tempore lepræ peccatorū deperdidit, deinceps cumulatim domino reddat. Tuncq; indesinenter ppheta clamitet: Exitus aquarū deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Similam & oleum offerat, hoc est misericordiæ opera in indigentes hilaris exerceat, & sic rite mundabitur. Non enim à tis cæremonijs lepræ mundaretur morbus, & per sacerdotem agnosceretur & purgaretur,

nisi peccatorum & penitentiae expressa esset figura. Et cum sacerdos huiusce morbi praeteris iubetur esse cognitor & medicus, manifestè ubique declaratur, peccata quae vere sunt lepra animae, à sacerdotibus agnoscenda, & per sacerdotes fore curanda, & virtute passionis dñi per sacramentalem absolutionem remittenda, & operibus per penitentiam iniunctis salutaribus redimenda. Quae omnia per manus fiunt sacerdotis, quoniam ipse haec omnia arbitratur & iubet faciendae: & per leprosum offeruntur, quoniam ipse est qui adimplere tenetur iniunctam à sacerdotibus penitentiam. Quod si haec, haeretice, erecto, ac superbo supercilio dicas moraliter interpretata, interim tu literam da cum luthero, & respōde: quare potius leprosi tantis caeremonijs, selectisque oblationibus mundari iubentur, & hoc non per manus medicorum, quorum interest de his cognoscere, sed potius per manus sacerdotū precipiuntur mundari: si non aliquid mysticum designaretur in sancta ecclesia per manus sacerdotum ex precepto Christi, in mundatione peccatorum faciendum: cui Christo domino cum patre & spiritu sancto est honor, gloria & imperium in aeternum Amen.

TRACTATUS SECVNDVS

In octauum cap. beati Matthaei.

CVM autem introisset Capharnaum, accessit ad eum centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum. Et respondens centurio, ait: Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites: & dico huic, vade, & vadit: & alio, veni, & venit: Et seruo meo, fac hoc, & facit. Audiens autem hoc Iesus, miratus est, & sequētibz se, dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis, quod multi ab oriente & occidente venient: & recumbent cum Abraam & Isaac & Iacob in regno caelorum: filij autem regni eicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Et dixit Iesus centurioni: Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. Quod autem de hoc centurione refert beatus euangelista Matth. accessisse ad dominum, & postulasse paralytico seruo suo salutem: & dominus cum se praesto venturum diceret, replicasse: Non sum dignus ut intres sub tectum meum: Beatus Lucas capit. 7. explanat, non per se, sed per seniores Iudaeorum id fecisse Centurionem illum, cuius verba haec sunt. Centurionis autem cuiusdam seruus male habens, erat moriturus, qui illi erat preciosus. Et cum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudaeorum, rogans eum, ut veniret, & saluaret seruum eius. At illi cum venissent ad Iesum, rogabant eum sollicitè, dicentes ei: Quia dignus est, ut hoc illi praestes: diligit enim gentem nostrā, & synagogam ipse aedificauit nobis. Iesus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe esset à domo, misit ad eum centurio amicos, dicens: Domine, noli vexari: Non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres: propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus, ut venirem ad te: sed dic verbo,

et sanabitur puer meus. Sic ergo accipiendū est omni ambage semota, quod beatus Matth. dicit: venisse centurionem non per se, sed per Iudæorū seniores, prout refert beatus Lucas. Et cum ait dixisse centurionē: Dñe non sum dignus, vt intres sub tectū meum: per amicos quos misit, ad dñm hoc dixisse. Ipse ergo cēturio dixit amicis: Ite et dicite dño, ne vexetur ad me venire: non enim dignus sum, qui intret sub tectū meū. Sūma namq. scripturā sacrā interpretandi ratio illa est, cum per aliū locum eisdē sacræ scripturæ: scriptura ipsa interpretatur. Cum igitur beatus Mat. dicit centurionē venisse ad dñm, accipiendū est per suos nūcios: Iudæorum seniores primo, deinde per amicos. Maximè cum beatus Lucas dicat: Propter quod et me ipsum nō sum dignū arbitratus ad te venire. Cum ergo venisse dicitur: per suos amicos, qui ab eius ore verba referrent fideliter, accessisse intelligendū est, neq. hæc sic intellecta aduersa censentur: cum ea quæ ex ore nostro per nunciū dicenda alicui præmittimus, per nos dicere vtiq. conuincimur. Quod autē deus ait: Non inueni tantā fidē in Israel: placet beato Hieronymo de illis intelligi, quibus tunc Deus p̄dicabat, non autē de fide priscorum patrū et viuentium apostolorū. Beatus Ioā. Chrysost. id accipiendū existimat, referendo personā hominis gentilis centurionis: qui prophetis et scripturis muniebatur, iudæis. Quæadmodum si aliquā philosophicā sententiā rusticus dicat, nunq. tale aliquē philosophorū dixisse dicimus. Abulensis tamen propius literæ accessisse videtur: Ait namq. In his quibus miracula salutis operatus sum, in quibus omnibus fides est necessaria, nō inueni tantā fidem: cum iste p̄fiteatur me vbiq. sim, posse sanare, et in exemplū se adducat dicēs: quod seruis imperata perficere necessarium est, et à prohibitis abstinere: sic deus posse in morbis, et in omnibus: et remouere infirmitates, et facere quæcunq. vellet. Naturā autem tanq. suo auctori in omnibus illi obedire. Videtur etiā posse verè dici: nō inuenisse dñm tantā fidem in Israel, quantā inuenit in gentibus: quoniā iste fuit gentiū primus qui recepit dñm post beatos reges: de quibus dixit beatus euāgelista. 2. ca. et primus ex gētibus in quibus dñs miracula operatus est. Gessitq. gentium typū, cum dicit se esse indignū in cuius domū descendat deus, cum per apostolos populus gentiū fidem suscepturus erat. Huic interpretationi fauere videtur, quod dñs subiunxit dicens. Dico autē vobis, quod multi ab oriente et occidente venient, et recumbent cū Abraā, Isaac et Iacob: gentes significans. Filij autē regni Iudæi scilicet, eijciuntur in tenebras exteriores. vnde in hoc quod præcessit: Non inueni tantā fidem in Israel, nationē gentium cōparare videtur nationi Iudæorum: et ampliorē fidē inuenisse in gētibus, quā inuenerat in Iudæis. Itaq. populus gentiū in centurione significatur, et huius populi fidē præponit fidei populi Iudæorum. Fuit tñ aliquorū ex Iudæis fides præstantissima, prout par est in apostolis cernere.

Exemplo huius centurionis docemur, quantū de dño confidere tenemur. Desperās verò, tanq. misericordiæ dei contēptor, reputatur à beato Thoma. Et Scotus tales dicit ad credendum sollicitandos, quoniam ex defectū fidei dilabuntur. Si enim firmiter crederent, et deo cōfiderent, non desperarent. Illud veruntamen animaduertendū est: quæadmodum desperare est diabolicum, ita pariter præsumere absque meritis et gratia saluari, maximè esse perniciosum. Arrogantia superbissima et diabolica reputaretur, à rege cui nunquam aliquid obsequij præstitisti, munitum castrum postulare: nec sanæ mentis quisquam ab illo mercedem expectat, cuius opus non nouit. Docet insuper centurio iste, cuiusmodi curam

S. Tho. 2.2. q.
14. art. 2.
Scot. in. 3. dist.
26.

dñi debent exhibere famulis: quaq̄ pietate in ægritudinibus illis mederi. Docet adhibendos medicos, ac præcipue illum supremū animarū Christum deū, in principio infirmitatis, sacramēto cōfessionis præuio: mox eucharistiā illis facere administrari: de q̄ suis si quæ sunt dispo- nere, & sacramento sacræ extremæ vñctionis per ecclesiæ ministros eos inungi. Qui enim suorū (inquit beatus apost. Paulus. 1. Thimot. ca. 5) maxime domesticorū curam nō habet fidē negauit, & est infideli deterior: in hoc reuera, propterea quod infidelis natura edoctus facit: Christianus verò, qui charitate pollere præ cæteris debet, suos nonnunq̄ negligit. Sum- mā igitur curā tenemur adhibere his, qui nobis ministrant, & sub nostro patrociniō degūt. Qui enim mollis est (inquit Salomon proverb. 18:) & dissolutus, frater est sua opera dissipantis. Molles sunt desides, qui nec malis resistunt, nec de bono solliciti sunt. Dissoluti sunt qui nullo asbringuntur vinculo: neque illos dei amor & proximorū, nec dei timor impellit ad suæ salutis & suorū curam gerendā. Sunt ergo isti germani sua inuicē opera dissipantes. Nam quidquid hodie operatur, crastino deperditur: quæadmodū si ædificantē videres, quæ hodie extruxit parietē, crastino demolientē. Haud aliter isti sic molles & desides, nulloq̄ vinculo alligati, omnia bona dissipant, cū terrena tum & cœlestia. Bonus autē centurio de salute serui sollicitus, dñm fide magna adit, firmiter namq̄ omnia eum posse confidit: & sanatus est seruus eius, virtute & potentia dñi nostri Iesu Christi: cui cum patre & sp̄ritu sancto est honor, gloria & imperium in æternum Amen.

TRACTATUS TERTIVS

In octauum cap. beati Matthæi.

Pvero centurionis sanato, Christi domini se diffundit diuinitas, ad sanitates plurimis ægris largiendas. Ingressus domū Petri, eius socrum febricitantē continuo sanat: & vespere demonia eicit, verus deus, & omnibus languidis sibi oblati sanitatē præstat vera salus, vt adimpleretur, quod dictum est per Esaiā pphetā dicentē. cap. 53. Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit. Deinceps autem qui legis hunc Esaiæ locum, non de peccatis intelliges, sed de infirmitatibus corporalibus, quas Deus misericors & miserator curauit. Nam de peccatis in eodem cap. habes: Ipse autē vulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est propter scelera nostra: Disciplina pacis nostræ super eū, cuius liuore sanati sumus. Omnes nos quasi oues errauimus, vnus quisq̄ in viā suā declinauit: & posuit dñs in eo iniquitates omniū nostrum. Vidēs autem Iesus turbas multas circū se, iussit discipulos parare nauiculā ad transfretandum. Et accedēs vnus scriba, ait illi: Magister sequar te quocūque ieris: Cui dñs. Vulpes foveas habēt, & volucres cœli nidos: filius autem hominis nō habet vbi caput suū reclinet. Adeo magnā spontē deus pro nobis sustinere voluit paupertatē, vt se a vobis pauperiorē & animalibus dicat. Quod prænotās beatus apostolus Paul. 2. Corī. 8. inquit: Propter vos egenus factus est, cum esset diues: vt illius inopia vos diuites essetis. Filiū autem hominis cum audis, virginis intellige filium, vel filium terræ, id est corpus habēs terrenum siue Adam. Alius autem de discipulis eius, ait illi: Dñe dimitte me primū ire, & sepelire patrem meum. Hoc est esse cum patre meo, quousque diem extremū claudat. Iesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Tu qui sequeris dominum, viuus es. Sequere ergo vitam. Quis mortuam vi-

tam

tam degūt, ipsi oculos parentū claudant morientiū. Et ascendēte eo in nauiculam,
 quā preparari praeceperat. Sequuti sunt eum discipuli eius, & ecce motus ma-
 gnus factus est in mari, ita vt nauicula opperiretur fluctibus, ipse vero dormi-
 ebat. Et accesserunt ad eum discipuli eius, & suscitauerunt eū, dicentes: Dñe
 salua nos, perim⁹. Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis modicæ fidei: Tunc sur-
 gens imperauit ventis, & mari: & facta est tranquillitas magna. Porro hoīes
 mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei? Si propter
 flagitia hominū Christus dñs dormiat, nisi excitetur, Christiana res p̄. periclitabitur. Ad-
 uerte tamen necessariū esse prædicantibus prælatis, & orbis moderatoribus, aliquando à
 cætu hominum separari. Importuna namq; est hominibus spiritualibus, seculariū hominū
 turba. Sunt enim pleriq; eorum importuni negociatores, rerum temporalium curiosissimi ex-
 quisitores, auditores verbi & nō factores. Hoc est quod beatus apost. Paul. 2. ad Thess. 3.
 dicit: De cætero fratres orate pro nobis, vt sermo dei currat, & clarificetur, sicut & apud
 vos: & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. Secessit ergo dñs turba relicta, &
 lassus dormit. Vt autem omnibus innotescat, quātis obruamur periculis, si dñs suæ pietatis
 oculos nobis clausit: ecce dormiente dño iam valida suboritur tempestas, spumat æquor,
 extolluntur in cælum undæ, fremit furibundū mare, impletur nauicula fluctibus, pauent
 apostoli timore magno perterrētur discipuli, mortē obuersari ante oculos cernūt. Bene tamē
 sibi consultū putant, dum ad auctore omnium Christū recurrunt: quanquā fidelius illud feci-
 sent, si flexis genibus, coram humanitate dormiente, ipsius diuinitatē semper vigilantē ora-
 rēt, vt tantis periculis illos eriperet. Ecce inquit Dauid, Nō dormitabit, nec dormiet, qui
 custodit Israel. Somno fessos artus reficiebat Christus, cæterum vigilabat verbū in princi-
 pio deus. Suscitauerūt igitur eum dicentes: Domine, salua nos, perimus. Si ille nō sal-
 uos nos fecerit, sane peribimus. Solus enim saluare potest, solus auxiliari, & à seculi huius
 eripere fluctibus. Quis enim euadere posset procellā mundi seculi ventos? prædones super-
 bia? fluctus iræ? spumas carnis? nisi valida manu Christi adiuetur, & excitetur. Cæterū
 piensissimus dñs, cum ita procellis iratum mare vidisset, ac penè demersam nauiculā ab in-
 undantiū aquarū impetu, primo carpit suæ diuinitatis sopitam in corde discipulorū fidē.
 Quid inquit timidi estis modicæ fidei. Quicumque à me non secernitur, quandiu perseuerat
 mecum, haud quāq; perire potest: turbari potest, mergi nō potest. Iam hīc reuera fluctuātis
 ecclesiæ typum ostendit: quæ quantiscunq; fluctibus quatiatur, insurgat in eā seculi huius
 tempestas seuiant venti, hæreticorum cōiūrys blasphemetur, tyrānorum, infidelū turme
 minentur: ipsa tñ secura persistet, donec ponatur inimici eius sub scabello pedū spōsi eius.
 Tunc ad mare cōuersus de⁹, increpauit dicēs (put refert beat. Marc. c. 4) Tace, obmutesce.
 Subitoq; siluit mare, sedata est tēpeestas cōplanati sūt fluct⁹, & facta est trāquillitas magna
 Mirati sunt hoīes obediētā aquarū, & vētos verbo obtēperantes: & dicebāt, Qualis est
 hic, quia mare & venti obediūt ei? Subitas mutationes mirātur hoīes in fide exigui:
 qui dñt validā fidē habēt, in gratiarū actionē soluūtur, cōsiderātes clementiā dei, attendēte
 eius in p̄ctōres māsuēdine. Non admirant mirabilia dñi, eū oīa posse firmiter credūt: sed
 admirātur clementiā, benignitatē, et paciētā: pariterq; laudāt & glorificāt dñm oīpotentiē
 talia operantē. Trāsmisso mari, applicuerūt ad regionē Gerasenorū, quæ est ex altera par-

te huius maris, ex aduerso Capharnaum. Ibiq. Occurrerunt ei duo homines habentes
dæmonia, de monumentis exeuntes, læui nimis, ita vt nemo posset transire
per viam illam: Dæmones secundum suam naturam affectus & effectus consequuti sunt.
Opt. igitur & omnipotens Deus Max. iustissimè illos pro peccato suo punit, naturalè tamè
non auferit effectum, reprimitq. eorum potentiam. Isti dicuntur læui nimis & loquaces: al-
ter erat mutus: alius furiose in ignem & aquam puerum deyciebat. Clamauerunt isti: Quid
nobis & tibi Iesu fili dei: venisti huc ante tempus torquere nos? Nec dæmones
isti illum credebant filium dei, cū neq. eorum princeps in deserto hoc potuit à Christo dño exca-
periri: Veruntamen tentantes, rogabant eum, vt sineret illos in porcos ingredi. Ecce quanta
est dei virtus, & dæmonis imbecillitas. Nec enim in porcos ingredi potuerunt absq. per-
missu Dei. Et ait illis: ite, At illi exeuntes abierunt in porcos, & magno impetu il-
los in mare proiecerunt. Suffocati sunt sues, fugerunt pastores in ciuitatē: exierunt ciues, &
rogabant eum, vt transiret à finibus eorum. Sunt aliqui deuoti viri, & pietatis
speciem præferentes: qui tamen Christum sequi nolunt sine porcis, idest sine tēporalibus.
Vtroq. enim gaudent, & spiritu & diuitijs. Quippe Christum se querere dicunt, & tēpora-
lia congregant: omnino similes istis Gerasenis, qui noluerunt Christum in suis finibus sine
suis: quæ aliàs cum porcis nedū eijcerent, verum & retinerent. Eorum autē voto annuit
sapiētissimus deus, & ascendit iterum in nauiculā, & in Capharnaū redijt: Cui cum patre &
spiritu scto est honor, gloria, & imperiū in æternū Amen.

Tractatus primus in IX. cap. Beati Matthæi.

Rogantibus Gerasenis dñm vt à finib⁹ eorū recederet, quoniā volebāt deū
cum temporalibus, aliàs nō: prout in vltimis præcedentis tractatus verbis
notauimus. Ascendens Iesus in nauiculam transfretauit. Iterum
mare transiuit à Genezareth in Capharnaum, quæ ita dicitur ciuitas ob
astiduum in illa conuersationē. Cum autem esset in domo in qua hospitabatur, secundum
Marc. 2. cap. & Luc. 5. Ecce offerebant ei paralyticū iacentem in lecto. Et non
inueniētes, qua parte eum ante dñm statuerēt, ascenderunt, secundū Marc. & Luc. supra
tectum, & submotis tegulis submiserunt illū ante Iesum: qui à quatuor secundū Marc. c. 2
portabatur. Videns Iesus fidem illorū, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur
tibi peccata tua. Et ecce quidā de scribis dixerūt intra se: Hic blasphematur. Et cū
vidisset Iesus cogitationes eorū, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordib⁹ vestris?
Quid est facilius, dicere: Dimittatur tibi peccata tua? an dicere: Surge & ambu-
la: Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi pec-
cata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectū tuum, & vade in domū tuam. Et sur-
rexit, & abiit in domū suam. Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaue-
runt deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Luc. 5. Quia vidimus mira-
bilia hodie: Et Marc. 2. Quia nunquam sic vidimus. Hinc collige quantum pro salute
anime agendum sit: cum pro corporali, & paralyticus & portantes eum, nihil faciendū re-
linquūt. Alienū enim conscendunt tectum, & tegulas auferunt. Si igitur pro nihilo tantū
labo

laboris impenditur, quid pro salute animæ, quæ est hominis totū, præmittetur in tactū? Nihil enim est salus, nihil honor seculi, nihil diuitiæ: si quidem verè illud dicitur nihil, quod in nihilum fermè reducitur. Considera honores quemadmodū euanescent, diuitiæ ut relinquuntur, corporis salus quomodo morte vna cum vita finitur. Et tunc recte cum David dicis: Dormierunt somnū suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis, Psal. 75. Hic rerum temporalium summā David reduxit ad nihilū: Et nihil inuenerunt, inquit, in manibus suis. Nō enim illa aestimauit ut centū, nec ut decem, deniq̄, nec ut unū, sed ut nihilum. Et ego (inquit idem alibi Psal. 72.) ad nihilum redactus sum, & nesciui. Attende igitur postremā seculi vanitatē. Pro nihilo bella mouent reges, prælia cōmittunt duces, mutuisque cædibus se fedant homines. Pro nihilo mortalium plurimi ad tribunalia iudicū prolixas intendunt lites: non pauci immensa trāsmittunt maria, vigilant, & duro & rudialuntur pane. Si vero quæras, quid inde tandem sunt cōsequuti? illud in promptu est: Nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Cum igitur omnia tēporalia in nihilū redigantur, anima autem in æternū uiuat, quid nō, quæso, pro salute animæ sit faciendum? At qui paralyticus iste, & eius portitores cum tanta pro illius salute faciant: in eo edocent nos, quanta cura & sollicitudine proximorum animarū salus sit procuranda. Isti si quidem pietate ducti in altum subleuant paralyticum, & illum deiectis tegulis, apertoq̄ tectulo intromittentes statuunt ante dñm. Videns autem dñs fidem illorum. Etiam paralytici fidem oportet intelligas. Nam aliās nō se permetteret super tectum ferri, moxq̄ submitti, si non ipse crederet salutem se à dño consecuturū. Euangelista verò baiulantium fidem notauit, non paralytici: quia ipsorum fuit consilium, eum per tegulas dño præsentare, cum aliter nequiuissent, adeo feruens & constans fuit fides illorum, & charitate repleta. Attende autem contra hæreticos pro proximis & amicis opera facta prodesse. Cum enim audis dñm Iesum intuentem fidem portantium paralyticum, & eorundē peregrinantium in paralytici domo in hospiciū dñi: ex eo fit manifestum prodesse viā, admissum laborem, proficuum deprecationem, receptamq̄ fidē. Videns, inquit, Iesus fidem illorū. Pro paruulis baptizandis fatetur pedagogus fidē, & dum quæritur à paruulo octauo die natus: Credis in deum patrem? respondit patrinus, credo. Credis in Iesum Christum dei filium? ait tenens, credo. Credis in spiritum sanctum paraclitum ex patre & filio procedēte? respondit leuās paruulum, credo. Credis sanctam & apostolicam vnam ecclesiā? similiter pro paruulo respondent, credo. Quoniam intuitus est Deus paralyticum portantium fidem & acceptauit, non tantum in salutē corporis, quin etiam & animæ, cum dicitur: Vidēs Iesus fidem illorū dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Interueniendi ergo meritum habent sancti, iusq̄ impetrandi. Ne igitur procaciter loquaris hæretice: fateri necesse est proximo posse proficere, & ante dominum bona opera, & obsecrationes pro proximis oblatas prodesse. Quod si in terra vidēs Iesus fidem illorum, salutē paralytico donat: quanto magis à beatis cum illo in gloria collocatis exoratus, præstabit. Fili, inquit, remittuntur tibi peccata tua. Deus solus potens, rex regū & dñs dominantium, nō modo peccata nō impropert paralytico, verum etiā filium vocat: quod quidē diuinum est. Nemo enim inimicum, aut illum à quo sit offensus, si coram statuatur, filium vocat, peccata remittit: semperq̄ dominus potiora postulat donat. Salutē enim corporis poscebat iste: prius donatur animæ, deinde quod

Contra hæreticos, de oratione sc̄torū.

petit

petit præstat. Dñs radicē & originariā debilitatis huius paralytici causam intuitus: prius peccata remittit: cum propter peccata hoc illi accidisse non dubitemus: Idcirco dñs fontē infirmitatis prius purgandū statuit, deinde paralysis fluxū inde manātem. Et quidam de scribis & pharisæis, vt etiā ait beat. Luc. ca. 5. dixerunt intra se: hic blasphematur. Quis (inquit idē beatus Luc. illos dixisse) potest dimittere peccata, nisi solus Deus? In hoc secundo rectē cogitant: in primo autē ipsi blasphemant, cum dñs Iesus ipse est Deus. Et cū vidisset Iesus cogitationes eorum, qui solus nouit perspicuē hominum cogitationes: (cum solus Deus secundum theologorum sententiā, animæ possit illabi: Angeli vero per Dei reuelationem, signis, vel coniecturis, cogitationes hominum cognoscunt: demones per exteriora signa & cōiecturas) ait illis. Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? quid est facilius dicere: dimittuntur tibi peccata tua, an dicere: surge & ambula? Secundum ipsos scribas & pharisæos perspicuum est, facilius esse dicere: Remittuntur tibi peccata tua. Quoniam aliud est dicere remittuntur, aliud siquidē est remittere. Nāq; remittere solius Dei est: Dicere autem remittuntur, quisquis mentiri potest. Ideo quoniam secundum vos, difficilius est dicere: Surge, & ambula: & quoniam in procinctu videre est, an paralyticus ambulet, an non: & sciat is hoc maius, quod est remittere vere peccata, quod solus Dei est, in huius meæ diuinitatis testimonium adduci irrefragabile, faciā illud maius secundum sensum vestrum: quod est in integram paralyticum restituere valetudinem. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata: tunc ait paralytico, Surge, tolle lectum tuum, & vade in domū tuam. Non solum autem te pristinae restituo valetudini, verum etiam tantū virū confero, vt quā modo portabaris à quatuor iam tu te ipsum et lectulū, in quo ferebaris baiules. His auditis erigit sese homo eodē momēto, super humeros lectū imponit, totisq; viribus restitutus, abiit gaudens in domū suam. Mirati vero sunt vniuersi, et deo laudes reddebant qui de dit potestatem talē hominibus. Adbuc tamen Iudæi cæci non perceperūt, ex tam infallibili eorum argumento: quis potest dimittere peccata nisi solus deus, Christum dñm verum esse Deū: qui in testimonium peccatorum à se paralytico remissorum, ipsum in integram restituit sanitatem. Quo certe miraculo se deum esse manifestissimē comprobauit: cui cum patre & spiritu sancto est honor, gloria & imperium in æternum Amen.

TRACTATUS SECVNDVS
In .IX. cap. beati Matthæi.

ET cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo, Matthæū nomine. Sicut aliās beatus Paulus de se dicit. 1. Thimot. 1. Qui primus blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus, sed & misericordiā Dei cōsequutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Et primus Corint. 5. Ego sum minimus apostolorū, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniā persequutus sum ecclesiā Dei. Ita beatus Matthæus, nunc se adducit sedentē in teloneo, exigentem & recipientem vectigalia, tributa, & exactiones publicas. Si autem hæc à Romanis aut à Iudæis fuissent imposita, non scribitur. Sufficit namq; id munus & exercitium publicis tributis & exactiōibus esse accommodatū, quod vix absq; culpa exerceri potest, & Reipublicæ est odiosum, nec obitur, nisi ab homini

bus lucris temporalibus deditis. Tanto igitur odio sua peccata prosequuntur sancti, dum uiuunt: ut non modo in se errata continuis fletibus & gemitibus & afflictionibus puniāt, uerum etiā omnibus innotescere uelint se peccatores extitisse: ut quid ex se sint, quid per misericordiā Dei consequuti fuerint, omnibus manifestetur, & ex his duobus deo Opt. max. gratiē referantur: qui peruersos ex se, facit sanctos per gratiam suam. Mirabilis deus in sanctis suis: deus Israel, ipse dabit uirtutem & fortitudinem plebi suae, benedictus deus, Psal. 67. Quapropter beatus Thomas prima. 2. Iustum, inquit, deus aliquem faciens, magnum opus facit: magis quam creasse caelum, ex parte siue ex magnitudine rei factae, quoniam ordinatur iustus ad uitam aeternam: ex parte modi agendi, maius est ex nihilo facere aliquid. Et ait illi: Sequere me. Et surgens sequutus est eum. Verisimile est, notum fuisse beato Matthaeo miraculum paralytici: quod mox praecesserat, & alia signa quae Christus dominus operatus fuerat in (apharnaum: & audiuisset dñm praedicantē. Quod si non audiuisset neq; signa uidit: sufficit haec uox: Sequere me. Non enim sedebat Paulus, quinimo per uiam pergebat, spirās minarū & cedis in discipulos dñi. Et cum audijt: Saule, Saule quid me persequeris? tremens & stupefactus inquit: Domine quid me vis facere. Nō enim uox dei, uox est alicuius hominis, cui possis si ipse uelis resistere. Ita enim hominē adit, ita cor occupat, sic ingreditur animam & totum concutit hominem: sic tamen ad se uoluntate libere trahit, ut libere captus sequatur dominum: in illum liberā uoluntatem flectens, quā captiua ante & obnoxiam peccatis gerebat. Nec dicas, quomodo iste una uoce: alia bea. Paulus, alia beatus Petrus sequuti sunt dñm? & Matth. diuitias, Paulus furorē, Petrus nauiculā sic sponte relinquūt? Vox enim Dei est. Dauid Psal. 28. Vox maiestatis intonuit, deus super aquas multas. Vox dñi in uirtute: uox domini in magnificentia. Vox domini cōfringentis cedros: & confringet dñs cedros libani. Et cōminuet eos tanquam uitulū libani. Si enim uentus fortissimas turres euertit, si procella altissimas rupes decidere facit, si inuandis flumen domos ruinat, si ignis densam cōburit syluā, & sūma celeritate cōsumit (Haec omnia creaturae dei, & eius factura sunt, & tantā uim fortissimis corporibus inferunt) quanto magis uox domini cor conterit, animā uertit, hominem mutat, & in illam partem uoluntatis libertas uergit, ad quam uoce domini homo uocatur. Vox tonitruu tui in rota, sagitta tuae transeunt, inquit Dauid Psal. 76. Inspirationes, motiones tuae domine transeunt, uox tonitruu tui in rota totum circumdat hominem. Quo effugiat non habet, liber ueruntamen seruus efficitur ueritatis & uirtutis, qui captiuus fuerat mēdaciū & iniquitatis. Et sequutus est eum. Luc. ca. 5. addit: Et relictis omnibus secutus est eum. Existimo rationem reddidisse beatum Matthaeum creditoribus, si quos habebat: & disposuisse de suis rebus secundum Deum, qui tunc uerē pauper effectus, & sibi retinens nihil, sequutus est dominū Iesum. Nunc autem surrexit post Christum, deinde sequutus est eum: fecit enim illi in domo sua conuiuium beatus Matth. Quem unicum ex apostolis legimus in conuersione excessisse dñm in domū suam, & illum ad conuiuiū inuitasse. In domū tamen Petri praecedenti cap. legimus dominum introisse, & socru sanata Petri, illā dño ministrasse. Ceterū in conuersione beatus Matth. unicus in hoc inter ceteros apostolos, cōuiuium domino apparuit in domo sua. Et factum est, discumbente eo in domo. cum scilicet haec res innotuit publicanis: qui aliās in domo beati Matthaei de more conuersabatur. Ecce multi publicani

cani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu, & discipulis eius. *Miranda mansuetudo & inestimabilis benignitas Iesu. Non de dignatur publicanorum & peccatorum cateruam, duplici exemplo nos commonefaciens, ne scilicet de dignemur peccatores, nec illos à nobis tanquã indignos repellamus: & cum nos in peccatum incidisse nouerimus, ad fontē purissimū, in quo peccata lauantur, non vereamur accedere: cum nunc videam⁹ publicanos & peccatores discumbere cum Iesu. O imperscrutabile iudicium Dei, cum peccatoribus & publicanis māducat dominus, & peccatorū consortiū non aspernatur: è diuerso phariseos relinquit, de sanctitate sibi nimium arrogantes: & qui in oculis hominū sancti iudicātur, fallax enim iudiciū hominis, iudicia autē domini vera, & iustificata in semetipsa. Et videntes pharisæi, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? Hoc tanquam aspernantes & dedignātes dicebāt: quemadmodū & alter dixit phariseus, Luc. 7. Cū peccatrix mulier ad dñi pedes prostrata eos lachrymis irrigabat: Hic si esset propheta sciret, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est. Vera iustitia (vt inquit beatus Gregorius) habet cōpassionē, falsa autē dedignationē. At Iesus audiēs ait: Non est opus valētibus medico, sed male habentibus. Hanc à domino prolatam sentētiam nemo potest inficiari. Non enim medici ingrediuntur domum, vbi nullus reperitur morbus: sed illas potius frequentant domus, vbi sunt languidi, de more illos visitantes. quin & ad Xenodochia languentium pauperū se conferunt, quantumcūq; celebres sint medici. Cum autem Christus venit cœlestis medicus, cum peccatoribus ideò manducat & bibit, vt animarum vitia sanet. Quòd si magna laude dignum illum arbitraris medicum, qui cum sit diues, & sorte regius protomedicus, pauperis infirmi domum ingreditur: cur nō potius Christum summis extollas laudibus, quòd ad pauperes dignatus sit peccatores descendere, & eorum introire domos, & misericordiā facere cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti. Euntes autē discite quid est, scilicet quod scriptum est in Osea cap. 6. Misericordiam volo & non sacrificiū. Misericordia enim domini plena est terra. Sacrificium autem veteris legis huius misericordiæ typum gerebat in sanguine: quoniã Deus in mundū veniens misericordiam redemptionis suo sacro sanguine effuso in peccatores respersurus erat. Nō enim veni vocare iustos, sed peccatores. Addit beatus. Luc. cap. 5. ad pœnitentiam. Itaq; & si omnes iusti per gratiam Christi iustificantur præuia fide: vocatio tamē ad pœnitentiam solis peccatoribus necessaria fuit. Illud est quod beatus apostolus Paulus primo Timoth. ait: Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum, peccatores saluos facere, quorū primus ego sum. Omni acceptione dignus vtiq; sermo est, cum audiamus ex ore domini, qui peccatores sumus: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Quæ peracta appropinquabit regnum cœlorum, gratia domini nostri Iesu Christi: cui cum patre & spiritu sancto est honor, gloria & imperium in æternum Amen.*

TRACTATUS TERTIVS.

In cap. nonum beati Matthæi.

Questio dño proponitur à discipulis Ioānis, quare eius discipuli non ieiunēt: Approbatur per dñm ieiunium cōtra lutheranos, cū ait: Auferetur ab eis spōsus,

K &

& tunc ieiunabunt: De commissura verò panis rudis & vini noui adducit exemplum, ad significandum, quosq; noui fierent per aduentum spiritus sancti, sic paulatim deducendos esse ad summam perfectionem: qua adepti, tunc ieiunaret altiora & pretiosiora ieiunia, cum à cibis, tum ab omni quod sedare animam posset: Hæc loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine filia mea modo defuncta est: Veni & impone manum tuam super eam, & viuet. Et surgens Iesus sequebatur eum, & discipuli eius. *Marc. 5. cap. ait: Filia mea in extremis est. Luc. 8. dicit nomē huius archi-synagogi esse, Iairus: & quod vnica ei filia erat serè annorū duodecim, & hæc moriebatur. Itaq; quod dicit beatus Matth. sic accipiendum est: dixisse Iairum archi-synagogum: Domine filia mea in extremis est, & existimo modo esse defunctam: Sed veni, & impone manū tuam & viuet. Et surgens Iesus sequebatur eum. Facilitas dñi ad omne opus bonum edocet nos nihil inmorari, cumq; rogamur a proximis nō manus steriles & vultum demissum ostendere: quinimo letos postulata prestare hilari, facie opereq; fecundo. Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur annis duodecim, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentū eius, salua ero. Hæc secundum Luc. cap. 8. omnia sua in medicos erogauerat: & secundū Marc. cap. 5. ne quicquam profecerat, sed deterius habebat. Ecce, vt sine Deo vana est omnis medicina. Optime igitur stabilitum est per ecclesiam, & in cap. Cum infirmitas, de penitentis & remissionibus, iure sancitum, ne prius medici infirmis corporalia tribuant medicamenta, quam peccata sua confiteantur sacerdoti, & domini corpus suscipiant. Infligitur enī sæpius ppter delicta infirmitatis pœna. Cum vero causa infirmitatis remoueat, re vera facilius sanitati ægrotus restituetur. Fimbriam t̄ agere cupiebat: siue id dicat pro inferiori extremitate vestis, siue pro fimbrijs, quas in lege Nu. 15. dominus filijs Israel præcepit, consutas in marginibus pallij connectere. Locutus est (inquit) deus ad Moysen dicens: Loquere filijs Israel, & dices eis: vt faciant sibi fimbrias per quatuor angulos palliorum, & ponāt in eis vittas Iacynthinas: vt recordentur omnium mādatorum domini. At Iesus cōuersus. Cū illa tetigisset vestimentū eius fimbriam, secundum Luc. cap. 8. stetit fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus: Quis me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor turbæ te comprimunt & affligunt, & dices: Quis me tetigit? Dominus autē: Tetigit me aliquis, nam & ego noui virtutem de me exisse. Videns autem mulier, quia nō latuit, tremens cecidit ad pedes eius: & ob quam causam tetigisset, corā omni populo iudicauit: & quemadmodum cōfestim sanata sit. Inquit, beatus Matth. At Iesus cōuersus, videns eam dixit: Confide filia, fides tua te saluā fecit. Adhuc illo loquente (inquit Luc. cap. 8.) venit quidam ad principem synagogæ dicens ei: quia mortua est filia tua, noli vexare illum. Iesus autē audito hoc verbo respōdit patri puellæ: Noli timere, crede tantū & saluaerit. Prosequitur beatus Matth. Et cum venisset Iesus in domū principis: & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat: Non est mortua puella, sed dormit. Quemadmodum dixerat de Lazaro, Ioannis. 11. Lazarus amicus noster dormit, de morte dicens. Et deridebant eū (inquit beatus Luc.) sciētes, quia mortua est. Vere enim mortua puella iacebat. Et cum eiecta esset turba, assumens tantū secum, prout ait Luc. Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & patrem & matrem puellæ: tenuit*

Medici ægris
cōsulant vt sa-
cramenta per-
cipiant.

manū

manū eius, & dixit: Puella surge, & surrexit cōtinuo. Et secundū Luc. iussit illi dare manducare. Et exijt secundum Matth. fama hæc in vniuersam terram illam. Et si à grauissimis & sanctis doctoribus hanc puellam nouerimus designare peccatores occultos, quos dñs suscitatur: iuuenem autē illum, de quo Luc. 7. qui ad portas ciuitatis Naim suscitatur, peccatores publicos: Lazarum autem, Ioannis. 11. assuefactos peccatis, & in illis consenescentes: tamen non abs re dicitur, hanc puellam significare Iudeorum populū, quē dominus in domo patris suscitatur: & iuuenem illum signare gentilem populum, qui publice idola colebat: & extra ciuitatis portā deserebatur, quia cōtra naturæ legem viuebat: Lazarum autem designare Iudæos, qui iuxta finem seculi conuertentur: qui eo vsque increduli permanentes, reliquæ saluæ fiēt. Ex his tamen propinquius literæ accedentes illud ponderant, quod dum dominus euocatur ad Iudæam puellam suscitandam, altera prius à profuuo sanguinis sanatur: ex quo denotari volunt, quod dum apostoli ad prædicandū Iudæis viā salutis à dño destinarentur, & illis nō credētibus dño, nec discipulis eius, apostolos cōuersos esse ad gētes. Populus igitur gentiū sanatur in via & transitu: postea verō conuertentur Iudæi, secundum illud Esa. 10. Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquæ conuertentur. Ex eo beatus apostolus Paulus ad Ro. 11. Nolo vos ignorare fratres mysterium hoc, vt nō sitis vobis ipsis sapientes: quia cæcitas ex parte cōtingit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Tempus autē huius conuersionis Iudæorū signat Malachias cap. vlti. dicens: Ecce ego mittam vobis Heliam prophetam, ante quam veniat dies dñi magnus, & horribilis: & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, & percutiam terram anathemate. Itaq; ante quam Deus veniat ad iudicandum orbem, & ignis ante ipsum præcedat, & inflamet in circuitu inimicos eius, Psal. 96. Helias vterus est. Qui Helias adhuc viuere creditur: siquidem viuus in curru igneo raptus est, prout legimus 3. Reg. 2. cap. Et sic cōiter exponitur illud Apoc. 11. cap. Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti sacco: de Helia, & Enoch, qui legitur translatus à dño viuens, Gen. cap. 5. Hi enim prædicaturi sunt tempore antichristi: & ad prædicationem horum duorū testium, legis nostræ Enoch, & legis scriptæ Helia, Iudæi credent in Christum: & conuertentur ad euāgelicam legē gratiæ. In hac sententia sunt beatus Athanasius in epist. ad Ro. cap. 11. supra memorato: & beatus August. lib. 20. de ciuitate Dei cap. 29. Itē beatus Cyrillus in Ioan. cap. 5. & beatus Gregor. lib. Moralium. 8. Horum autem Iudæorum miserabilem cæcitatē, quæ vsque in illam diem perduratura est, noui nostris his temporibus præcipue inniti cap. 13. libri 4. Esdræ, vbi sic legitur: Et quoniam, inquit, vidisti eum (scilicet hominem quendam, quem in capite proposuit somni sui) colligentem ad se aliā multitudinē pacificam: hæ sunt decē tribus, quæ captiuæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captiuum duxit Salmasar rex Assyriorum: & transtulit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam. Hos dicit transisse per flumen Euphratem, & vocari regionem illam Arsareth. Inde illos dicit Esdras in nouissimo tempore excituros: & ex illis dicunt qui hodie sunt Iudæi, vterum, quem expectant, pseudo mesia: cum de hoc nulla in litera illius cap. mentio fiat. Ceterum quoniam Iudæi per Sathanam obcæcati, vt eorū mententur delicta, recepturi sunt Antichristum: eo quod dominū Iesum verum Dei filium, &

Contra Iudæos,
de somniæ
Eldæ.

verum sibi Messiam in lege permiffum non receperunt: & quonia hoc somnia Esdrae perperam interpretantur, rei veritate in confusionem illorum panda. Liber igitur ille. 4. Esdrae nec in Hebræo habetur, nec inter canonicos recipitur ab ecclesia: & tertius similiter. Primus autem Esdrae & secundus, & in hebræo habentur, & inter canonicos ab ecclesia recipiuntur. Somnium etiam dicit fuisse, & non revelationem, cui nulla adhibetur fides. Ceterum quoniam ab aliquibus dicitur, Iudeos sub Salmanasar captiuos, non omnes fuisse reuersos in terram Iuda: sed illuc apud Assyrios permansisse nulla necessitate cogente, respondendum debili huic fundamento, & proterua Iudeorum opinioni. In primis igitur palam ostenditur captiuos Iudeos reuersos fuisse in terram Israel, Tob. ultimo, qui & ipse fuit tunc captiuus. Prope erit, inquit, interitus Ninive, non enim excidit verbum domini: & fratres nostri qui dispersi sunt a terra Israel, reuerentur ad eam. Ecce quemadmodum necessarium est fateri vel omnes reuersos, vel certe plurimos ex ipsis, quoniam etiam non omnes a minori usque ad maiorem in captiuitate deuenisse verisimile est. Memorandum igitur, quomodo post mortem Salomonis scissum est in duas partes regnum Iudeorum. 3. Reg. 12. Roboam filius Salomonis regnavit in Hierusalem super tribum Iuda & Beniamin. Hieroboam seruus Salomonis super alias decem tribus. Et Roboam rex Iuda nominatur, Hieroboam rex Israel. Reges vero Iuda, qui ex stirpe David descendebant recta linea idolatrarunt aliquando, plurimis ex ipsis veri dei cultores permanentibus. Reges autem Israel a primo usque ad nouissimum idola coluerunt: quando captiuus fuit a Salmanasar rege Assyriorum. 4. Reg. 17. Sed esto, quod captiuus sint decem tribus Israel, quodque aliqui ex ipsis nunquam redierint ad Samariam, quorsum haec ad Messiam aduentum qui promissus est a Deo de tribu Iuda, & stirpe David venturus, Psal. 131. Iuravit dominus David veritate, & non frustrabitur eum: De fructu ventris tui ponam super se de tuam. Psalmus iste ut colligitur ex praecedentibus & consequentibus, de Messia loquitur. Propter David seruum tuum, non auertas faciem Christi tui. Et parauit lucernam Christo meo. Neque unquam aliquis Iudeus negauit Messiam de tribu Iuda, & generatione David venturum. Sic autem & ipsi (prout habetur Math. 22. cap.) responderunt quaerenti domino: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? Dicunt ei, David. Et Iacob Gen. ca. 49. venturum Messiam de tribu Iuda protestatur spiritu prophético, de venturis filios suos erudiens, hisce verbis: Iuda te laudabunt, inquit, fratres tui: manus tuae in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui: catulus leonis Iuda. Ad praedam filij mi ascendisti, requiescens accubisti ut leo & quasi leona, quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. Ligas ad vineam pullum suum, & ad vitem filij mi asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vineae pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores. Qua ergo fronte dicunt Iudaei ex captiuis per Salmanasar venturum Messiam? cum tribus Iuda non sit captiua, neque unquam venerit in regnum Assyriorum, nec unquam Euphratem pertransierit. Etenim tribus Iuda captiua fuit in Babylone annis septuaginta, sub Ioachim rege Iuda, prophetante Daniele & Hieremia plangente. Quo tempore decem tribus iam descenderant in Assyriorum captiuitatem: post autem annos septuaginta reuersa est tribus Iuda & Beniamin in terram suam. Quod reuelatum fuit Danieli cap. 9. ac simul annunciatum est illi tempus aduentus Messiae, & occisionis Christi, & desolationis Hierusalem. Dicente

Gabriele archägelo: Daniel, nunc egressus sum, vt docerem te, & intelligeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo. Ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es. Tu ergo animaduerte sermonem, & intellige visionem. Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populū tuum, & super urbē sanctam tuam, vt consumetur praeuaricatio, & finem accipiat peccatū, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia: & vngatur sanctus sanctorum. Scito enim & animaduerte ab exitu sermonis, vt iterum aedificetur Hierusalem vsq; ad Christum ducentis hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duas erunt: & rursum aedificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: et nō erit eius populus, qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctorum dissipabit populus cum duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autē pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & vsque ad consumationē & finem perseuerabit desolatio. Expressa haec pphetia est, de aduentu Messiae post hebdomadas septuaginta, quarū quaelibet annos continet septem, prout habetur Leui. 25. Quo tempore à captiuitate babilonica numerando, anni quadringenti nonaginta supputantur. Occisionem dñi expresse vaticinatur: & venturum Romanorum ducem Titum ostendit, & desolationem templi vsq; in finem mundi duraturam. Quod & Nu. 24. Balam vaticinatus est, dicēs: Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel. Venient in trieribus de Italia, superabūt Assyrios, vastabuntq; Hebr. eos, & ad extremū etiam ipsi peribunt. Cum autem manifestissimū sit, Messiam de tribu Iuda, & genere Dauid venturum, & tempus aduentus eius describitur: non est quod suspicentur Iudaei de Israelitico populo decem tribuū capto posse vnquā oriri Messia, cum tribui Iuda & generationi Dauid sit à Deo promissus. Ex decē autē tribubus vel omnes vel sermē omnes Iudaei reuersi sunt ex Assyriorum captiuitate in terram Israel: vel plurimi in regno Ozeae remanserunt, prout contigit in captiuitatibus fieri. Itaq; quando venit deus noster Iesus Christus verus Messias, ex omni tribu Iudaeorū erant habitantes in terra promissionis. Quod ostenditur Luc. cap. 1. Fuit in diebus Herodis regis Iudaeae sacerdos quidā nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor eius Elisabet de filiabus Aaron. Cum audis in diebus Herodis regis Idumaei, memineris ablatum fuisse sceptrum Iuda iuxta prophetiam Iacob: Nō auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius: donec veniat, qui mittendus est. Et ipse erit expectatio gentiū. Cum audis sacerdotē de tribu Leui, scito vel non captiuos oēs ex decem tribubus, sed ex omni tribu habitatā fuisse terrā promissionis, quo tēpore Deus dignatus est in terrā descendere: vel omnes ex captiuitate reuersos. Legitur et̄ Act. 1. Erāt autē in Hierusalē habitātes (hoc est, qui cōuenerāt ad diē festū Petecostes) viri Iudaei religiosi ex ōninatione, quae sub caelo est: Parthi & Medi, & Elamitae, & qui habitant Mesopotamiam, Phrygiam, Cappadociā, & Paphlyiam, Pontū & Asiam, aduenae Romani, Cretes & Arabes. Quo manifestissimē cōprobat, reuersos esse à captiuitate omnes sub Salmanasar captiuos, vel potiorē eorum multitudinem. Quod verbis etiam id magis manifestantibus beatus Iacobus in sua canonica epist. cap. 1. asserit, dicens ijs qui crediderant ex omni tribu in Christum dominum: Iacobus Dei & dñi nostri Iesu Christi seruus duodecim tribubus, quae sunt in dispersione salutem. Et apostolus Pau-

lus ad Agrippam, Acto. 26. Et nunc in spe, quæ ad patres nostros repromissionis fa-
 cta est à Deo, isto iudicio subiectus: in quam duodecim tribus nostræ, nocte ac die deseruien-
 tes sperant deuenire. Certe beatus apostolus Paulus, nisi essent duodecim tribus in Iudæa,
 non diceret in spe Messia, Deo seruire nocte ac die. Constat autem duodecim tribus tunc
 habitasse terram promissionis in regno Israël: alioquin non scriberetur à tam sancto viro
 duodecim tribus, si decem deessent. At verò quid immoramur? cum impossibile sit,
 ex aliqua de decem tribubus Israël, nec de Beiamina, quæ connumeratur cum Iuda sub re-
 ge vno venire Messia. Hoc enim soli tribui Iuda, & ex illa tribu vni familie radicis Iesse,
 David scilicet filio eius, à Deo facta est promissio. Egredietur, inquit Esai. virga de radice
 Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et iterum, radix Iesse, qui stat in signum omnium po-
 pulorum: ipsum gentes deprecabuntur. Hinc igitur non est possibile, ex tribubus decem capi-
 tius sub Salmanasur posse venire Messiam: cum ex sola tribu Iuda & genere David sit de
 Messia facta promissio. Porro ex tribu Dam, quæ vna est ex decem tribubus prodibit pes-
 simus Antichristus, quem miseri Iudæi suscepturi sunt, secundum quod ait dominus Ioan-
 nis 5. Ego veni in nomine patris mei, & non accepistis me: si alius venerit in nomine suo,
 illum accipietis. Venit Christus in nomine patris sui: quoniam secundum scripturas Dei ore
 prolatus, & tempore à prophetis præscripto venit: & illum non susceperunt Iudæi. Veni-
 et Antichristus in nomine suo, & illum recipient. Quòd autem Iudæi dicunt venturū Mes-
 siam cum potentia temporalis, legant Zachariam cap. nono. Dicite, inquit, filie Sion, ecce
 rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium eius subiugalis. Quod
 in die, quando Dominus sedens super utrumq; iumentum ingressus est Hierusalem, adim-
 pletum est. Et Esai. 62. cap. inquit. Dicite filie Sion: ecce saluator tuus venit, ecce merces
 eius cum eo, & opus eius coram illo. Vt autem opus eius scires dici passionem, qua redemp-
 tum est genus humanum, sequitur: Quis est iste qui venit de Edon, tinctis vestibibus de Bos-
 ra, iste formosus in stola sua gradiens, in multitudine fortitudinis suæ? Ego qui loquor in-
 stitiam, & propugnator sum ad saluandum. Quare ergo rubrum est indumentum tuum, &
 vestimenta tua sicut calcantium in torculari? Torcular calcavi solus. Ecce quod dixerat
 Iacob de Iuda (quod supra adduximus ex cap. 49. Gen.) de qua tribu prophetauit ventu-
 rum Messiam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuae pallium suum: denotans
 sanguinem domini, quo totum eius sacratissimum corpus tinctum est in passione sua. Secun-
 dus autem aduentus ad iudicandum erit in nube cum potestate magna & maiestate: quam-
 uis regnet per suos Christianos cum magna potentia, quoniam ipsi potentissimi & ditissi-
 mi reges sunt, ipsaq; Roma caput orbis summo paret pontifici. Solus enim Christus domi-
 nus (prout dicit beatus apostolus Paulus prima Timo. 6.) rex regum, & dominus domi-
 nantium. Et Apoc. 19. Et habet in femore, & in vestimento scriptum: Rex regum, & do-
 minus dominantium. Itaq; pauper est Christus in suo primo aduentu, ditissimus tamen pro-
 digijs, miraculis, & virtutibus, perq; suos potentissimè regnans. In secundo verò aduentu
 apparebit iudicaturus viuos & mortuos, potentissimus cum maxima maiestate. Ad decem
 autem tribus iterum sermo noster recurat. Siue ergo dicas Esdræ somnium apocryphum,
 siue fatearis aliquos ex decem tribubus inter Assyrios permansisse: nihilominus constat ex
 omni tribu, quæ sub cælo est, vixisse Iudæos in terra promissionis: siue hi sint ex reuersis à
 capti-

In primo ad-
 ventu Mes-
 siæ pauper.

captiuitate Assyriorū, siue sint ex his, qui fugiētes antequā ceteri in seruitutem redigerētur, seruati sunt. Nihil ergo ad aduentum Messiae hoc testimonium facit: quinimo contra ipsos Iudeos semper scriptura pugnat: quae expresse multis in locis, Messiam de tribu Iuda ex Dauid genere venturum testatur. Quae quidem tribus Iuda non fuit vnquam inter Assyrios capti: quae captiuitas solas decem tribus Israel comprehendit, non tribum Iuda, & domum Dauid, & genus eius. De qua tribu, & de quo Dauidico genere dominus Iesus Christus natus & passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in caelum, & venturus est iudicare viuos & mortuos. Qui verus Deus & verus Messias ostenditur, tum per sacrā scripturam in eo verē impletam, tum ex doctrina eius, tum & miraculis innumeris, & nunquam a. . . effectis: tum etiam a sacramentis ab eo in salutē nostram institutis, a Spiritu sancto . . . moniū reddente in die Pentecostes, & ab eodem vsq; hodie gubernante ecclesiam suam. Quod autē proteruē retorquere Iudaei nituntur illud Osee cap. 3. dicentis: Sedebunt dies multos Iudaei sine rege, sine sacrificio: de secundo aduentu Messiae ad iudicandum, accipiendum est, vel de captiuitate Babylonica, prout latius tractatu 9. & vlt. in 28. cap. beati Matthaei differemus, Christo domino annuēte: cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in aeternum. Amen.

TRACTATUS QUARTVS

In IX. cap. beati Matthaei.

T Angit mulier, comprimit turba Christum. Importuni non tamen opportuni Christiani per praesentiam adsunt in ecclesia, Deum adorant, & venerantur: veruntamen non tangunt, non imitantur Christum: utpote non eius verborum observatores, sed auditores tantum facti. Dum enim se Christo per fidem coniungunt, & verbis confitentur Deū, factis tamen abnegant. Accedamus igitur ad dominum: non quidem illum comprimentes cū turba, sed fideliter per imitationem tangentes, & sanabimur a peccatorum profluuio. Ceterum quomodo ad Christi vestis tactum (vel cum iam ipse diuinis manibus tetigit oculos caeci nati, surdi auricularum & linguam) refundatur salus, paucis absoluam. Animaduertendum est, omnem artificem duplex instrumentum habere, coniunctum & separatum: quibus anima vtens omne absoluit opus. Instrumentum coniunctum, ab anima operandi virtutem habet: separatum autem, a coniuncto mouetur. Manus artificis dicitur coniunctum illi instrumentū. Securis, dolabra, serra & similia, separata dicuntur: ab anima mouetur primum, per primum mouetur alterum. Diuinum igitur verbum a Deo patre, lumen de lumine indeficiens, Deus verus de Deo vero, genitus non factus cōsubstantialis patri, per quē omnia facta sunt, vnita sibi in vnitae suppositi nostrae fragilitatis substātia, tanquā instrumento coniuncto vtēbatur ad sanitates donādas, & ad eius tactū mirabilia operandū. Quē admodū enim qui sitibundi ad fontē recurrūt ex rupe manantē, & vnusquisq; ore vel vase a moto aquā sibi haurit abunde, nec ipsa minuitur ob multitudinem haurientiū: & quē admodū igitū ferrū, omnes tāgentes adurit: haud secus humanitas Christi a diuinitate habēs virtutē, omnibus indigētibus salutē praebat: neq; pra multitudine sanatorū fons virtutis eius exhauriebatur: immo quotquot illā sanctissimā humanitatē, diuinitatis igne accensam tāgebāt, haud mora omni expulso morbo sanitati restituebātur. Verūtamen illis opus erat

K iij fide

fide: ne dñ eos Christus mederi vult, ipsi diffidentes à medico recedant, ex quo salutē prīnē-
 tur. Sicut enim secundū naturæ ordinē, qui medicū fugit, nullatenus sanari potest, ita qui
 diuinitus sanandus est per miraculū, si animo fugit, dubius fictusq; accedit: magis volēs expi-
 riri vires sanantis, quā veraciter credere se ab eo posse sanari. Recedit nāq; dū accedit, fugit
 dū appropinquat, seq; longe alienū à salute efficit, dū sanari postulat. Ea propter dominus
 huic mulieri dicit: Confide filia, fides tua te saluā fecit. Et Iairo dicitur, dū iam nunciatur si-
 liā defunctam esse: Noli timere, crede tantū & salua erit. Porrò idē contigit duobus cæcis,
 de quibus beatus Matth. meminit, post puellæ huius suscitationē. Clamantibus si quidem il-
 lis ad dominū vt visum reciperent, ait: Creditis, quia hoc possum prestare vobis? dicunt ei,
 vtiq; domine: ait illis, secundū fidem vestrā fiat vobis, & tetigit oculos eorū: & cōfestim vi-
 sum receperunt. Veruntamen quæ fides hæc est, quā ad miracula perpetranda dominus ex
 parte sanandorū requirit, inuestigandū est. Est enim fides virtus Theologica, quæ virtus
 est secundū sententiarum collectorē, quæ creduntur quæ non videntur, quæ beatus aposto-
 lus definit, dicens ad Heb. cap. 11. Fides est operandarū substantia verū, argumentū non ap-
 parentiū. Cum argumentū audis: non suspiceris syllogisticam ratiocinationē, quinimo certi-
 tudinē fortissimam innixā infallibili veritati, quæ Deus est. Hæc fides est nostra & pris-
 corū patrum, qui ante Christi aduentū suere: eadem in substantia, differens in explicatione.
 Namq; illi credebant mediatorem venturum, quē nos iā venisse fatemur. Et quidā ex illis
 magis illuminati, Deū venturū in carne, passurum, resurrecturum: nos autē venisse, obis-
 se, cruciq; affixū, surrexisse credimus. Hanc iterū fidem bifariā dicimus, implicitā & ex-
 plicitā: quā rursus alia diuisione explicamus, cū dicimus fidem maiorū qui sunt in ecclesia,
 & minorū. Explicita autem illa est, quæ mēbratim omnes articuli fidei creduntur, prout in
 simbolo sanctorū apostolorum, & Nicenæ synodi cōtinetur. Implicitam vero dicimus, quæ
 vnico verbo omnia quæ credenda sunt includuntur. Vt cum aliquis ignorans singulos fidei
 articulos, firmiter credit, quidquid credit & tenet sacrosancta mater ecclesia. Maiorum
 fidem illam dicimus, quam tenent prælati & viri docti: qui vltra explicatos in simbolo arti-
 culos, verba sacri euangelij & diuinæ scripturæ credunt. Minorū vero illa est, quæ vulgus
 tenet, in quatuordecim fidei articulis distributam. Verū tamen tenetur & ipsi populares
 credere illos articulos, quorū festa celebrantur in ecclesia: vt potē quòd Christus dominus in
 sacrosancto eucharistiæ sacramento cōtinetur, quòd sit Deus adoratus à Magis, quòd sit
 Deus in personis trinus, & in essentia vnus: siue quòd Deus vnus est trinus in personis,
 pater, & filius, & spiritus sanctus, cū se omni die consignent in fronte pectore & vtroq; hu-
 mero dicētes: In nomine patris, & filij, & spiritus sancti: & cū de benedictissima trinitate,
 in octaua Pētecostes festū celebretur. Sic nos designamus fidem & huiusmodi explicamus
 quæ vna est. Vnus nāq; Deus, vna proinde fides, vnū baptisma. Huic beatissimæ fidei, tan-
 quā si malleo contūdas clauū, vt fortius ligno inhaereat, additur donū Spiritus sancti: quod
 donum dicitur intellectus, vnū ex septē illis enumeratis ab Esaia propheta: Spiritus sapien-
 tiæ & intellectus, qui facit mentē nostrā firmiter adherere his, quæ sunt fidei. Dona autē
 Spiritus sancti (cū Spiritus sanctus veritatis effugit fictū, & separet se à cogitationibus,
 quæ sunt sine intellectu, Sap. cap. primo) nō habetur absq; gratia. Eo fit, vt qui habet fidem
 Christianus, si peccato mortali sit obnolutus, careat intellectus dono, cuius est officinū, vt iā

prædicimus, animā facere firmiter adherere his, quæ per fidem credit. Et sic corruptissimi homines, & peccatorū sarcina prægrauati non habent sic firmā fidem, vt illi qui in gratia Dei misericordia sunt roborati. Quod optimè apostolus Paulus insinuat, prima Timo. 1. vbi ait: Hoc præceptū cōmendo tibi fili Timothæe, secundū præcedetes in te prophetias, vt milites in illis bonā militiā: habēs fidē & bonā conscientiā. Non enim arbitratur apostolus Timotheo fidē sufficere, absq; conscientia bona: quam scilicet conscientiā, quidā repellentes circa fidē naufragauerūt: ex quibus est, inquit, Hymenæus & Alexander. Præ aly autē facilius à fide excidūt, quorū animi superbiæ & arrogantie crimine occupātur. Hi siquidem extollentes se supra omnē intellectū, minime Deū glorificāt. Propterea deiciuntur, cū eleuantur: inxta illud ad Ro. 2. Tradidit illos Deus in reprobū sensum. Et David: Deiecisti eos, dū eleuaretur, psal. 72. Ne autē longius protrahamus sermonē: hæc beata fides iterū dicitur viuā, dū est quis in gratia, & habetur cū charitate: mortua autē dū est quis in peccato mortali, nō habēs opera charitatis, secundū illud Iacobi. 2. cap. Sicut enim corpus sine spiritu mortuū est, ita fides sine operibus mortua est. Hæc autē fides, quā definiuimus ex beato apostolo, substantiā sperandarū rerū, argumentū non apparētiū, qua crediturierant illi in Christū, in quibus miracula operabatur, nō erat requisita & necessaria: vt miracula & sanitates Christus Deus in sic credentibus illū filium Dei operaretur. Quod bene cōprobat Ioan. 9. dū cæco à natiuitate luto factō ex spūto, Dominus visum donauit: quē cū postea in tēplo reperiret, dixit illi: Tu credis in filiū Dei? & cæcus ait: Et quis est domine, vt credā in eū? at Iesus dixit: & vidisti eū, & qui loquitur tecū ipse est. Nondū enim Dei filiū credebat, cū visum recepit. Et cæcus dixit: Credo domine, & procidēs adorauit eū. Est autē alia fides, quæ dicitur ab apostolo Paulo, gratia gratis data: quæ potest esse cum peccato mortali. Quanquā quos Dominus sanauit in corpore, sanos etiā reddidit à peccatis in anima, qui totū hominē sanū fecit in sabbato. Et paralytico, quē ad piscinā integritate mēbrorū restituerat: Noli amplius, inquit, peccare, ne deterius aliquid tibi cōtingat. Insinuat, vtiq; remissa illa esse peccata, pro quib; in paralytim inciderat. Hæc fides quædā est cōfidētia, qua quis firmiter credit, posse cōsequi id, quod iustē petit: & illū à quo sibi postulat, præstare posse. Vni cuiq; datur, inquit, manifestatio spiritus ad vtilitatē: alij quidē per spiritū, datur sermo sapientie: alij autē sermo sciētie, per eundē spiritū: alteri fides in eodē spiritu. Et hæc potest esse sine fide virtute Theologica, qua credimus Christū Dei filiū, & cæteros articulos eiusdē fidei. Et potest esse cum illa: & potest esse cum gratia, & sine gratia. De quibus Deus dixit: Multi dicēt mihi: domine, nō ne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? Et respondet Deus: Amen dico vobis, nescio vos. Hæc est igitur fides, quā Deus requirebat ab his, quibus erant sanitates donandæ, vt istis cæcis: Creditis quia hoc possum præstare vobis? Nisi enim crederent Christum illos posse sanare, vtiq; recederēt à medico, & sic indigni essent qui sanaretur. Hanc verò habentes fiducia, quæ fides est gratis data, mirabiliter sanabatur à Christo: cui cum patre, & Spiritu sancto, est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

Tractatus primus in X. cap. beati Matthæi.

Sanatus